

MΟΥΟΚΛ

αναγνώσεις

1

Φθινόπωρο 2020

Αφιέρωμα στον ποιητή Αργύρη Χιόνη

Συνεργάτες τεύχους:

ΠΟΙΗΣΗ: Ρογήρος Δέξτερ - Γιώργος Κοζίας - Βαλάντης Μάστορας - Άννα Νιαράκη - Άκης Παπαντώνης
Αικατερίνη Τεμπέλη **ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ:** Γιώργος Γλυκοφρύδης - Βίκυ Κλεφτογιάννη - Ευριπίδης Μακρής -
Γιώργος-Ικαρος Μπαμπασάκης - Νικόλας Περδικάρης - Αντώνης Τσόκος **ΑΦΙΕΡΩΜΑ:** Απόστολος
Θηβαίος **ΔΟΚΙΜΙΟ:** Ελευθέριος Μακεδόνας **ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ:** Αντρέας Μαντάς **ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:** Νίκος
Ηλιάδης **ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:** Γεωργία Τσόκου

Μονόκλ

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020

Έτος 1ο

Τεύχος 1

*

Υπεύθυνος ύλης:

Αντώνης Τσόκος

Επιμέλεια κειμένων:

Γεωργία Τσόκου

*

Σκίτσο εξωφύλλου:

Νικόλας Περδικάρης

*

Όλα τα κείμενα και οι φωτογραφίες αποτελούν πνευματική ιδιοκτησία των δημιουργών τους.

*

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση των κειμένων και των φωτογραφιών.

© Μονόκλ 2020

Περιεχόμενα:

Μια σύντομη αναπόληση (σελ.3)

Απόστολος Θηβαίος: Η σκιά του βουνού (σελ.4)

Γιώργος Κοζίας: Από που ερχόμαστε; Τί είδαμε; Που πάμε; (σελ.9)

Άννα Νιαράκη: Είδα ένα άνθρωπο να γίνεται κομμάτια (σελ.11)

Άκης Παπαντώνης: Τρία ποιήματα (σελ.13)

Αικατερίνη Τεμπέλη: Allée Quo Vadis? (σελ.17)

Ρογήρος Δέξτερ: Σχεδίες (σελ.21)

Βαλάντης Μάστορας: Δύο ποιήματα (σελ.25)

Ελευθέριος Μακεδόνας: Ο Εκκλησιαστής: Για μία σύντομη θεωρία της Γλώσσας, της Επιθυμίας και του Χρόνου (σελ. 27)

Αντρέας Μαντάς: Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης - Συλλαλητήρια στο Δωμάτιό μου - Gutenberg, 2020 (σελ.45)

Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης: Τὸ Μονὸκλ τοῦ Τzara (σελ. 47)

Γιώργος Γλυκοφρύδης: Περί μεταναστεύσεων, ταξιδιών, μετακομίσεων, και άλλων δαιμονίων (σελ.49)

Βίκυ Κλεφτογιάννη: Μετακόμιση (σελ.51)

Νικόλας Περδικάρης: Φυσικό τοπίο (σελ.52)

Ευριπίδης Μακρής: Δασκάλα χορού (σελ.53)

Αντώνης Τσόκος: Μη αναστρέψιμη αντιστροφή (σελ.54)

Νίκος Ηλιάδης : Πωλ Βαλερύ – Αποσπάσματα (σελ. 56)

Φωτογραφίες Τευχους (σελ.58)

Μια σύντομη αναπόληση

Γράφει ο Αντώνης Τσόκος

Υπό τον ήχο των τζιτζικιών και με το φθινόπωρο σε περίοπτη θέση στην καρδιά, ολοκληρώθηκε το πρώτο τεύχος του ηλεκτρονικού ενθέτου του Μονόκλ. Ενός ξεχωριστού περιοδικού που θα βλέπει το φως της δημοσιότητας κάθε τρεις μήνες, στο μεταίχμιο των τεσσάρων εποχών.

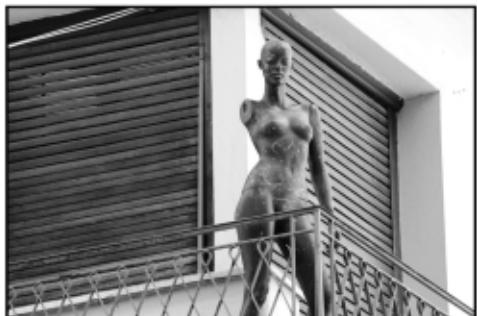
Κι επειδή η ζωή είναι μια σύντομη αναπόληση, ας δούμε πως φτάσαμε ως εδώ.

Το Μονόκλ δημιουργήθηκε, πειραματικά, τον Φεβρουάριο του 2016 έχοντας τη μορφή ιστολογίου. Ένα χρόνο αργότερα, μετακόμισε στην ηλεκτρονική διεύθυνση που βρίσκεται τώρα [https://www.monocleread.gr/] με σκοπό την αισθητική –και όχι μόνο- αναβάθμισή του. Ταυτόχρονα, έδωσε βήμα σε πλήθος δημιουργών, δημοσιεύοντας πρωτότυπα κείμενά τους. Από την πρώτη ημέρα λειτουργίας του ως τη στιγμή που γράφεται αυτό το κείμενο, έχουν δημοσιευθεί χίλια εννιακόσια εβδομήντα άρθρα.

Παράλληλα με τη λειτουργία του ηλεκτρονικού περιοδικού, υπήρξε η προσπάθεια να δημιουργηθεί η έντυπη μορφή του Μονόκλ. Δυστυχώς, λόγω συγκυριών, αυτό δεν συνέβη. Το αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας αποτυπώνεται -σε μεγάλο βαθμό- στο πρώτο τεύχος του ηλεκτρονικού ενθέτου. Θέλω λοιπόν να ευχαριστήσω θερμά τους δημιουργούς για την έμπρακτη στήριξή τους.

Ξεφυλλίζοντας το παρόν τεύχος, θα βρείτε ένα αφιέρωμα στον ποιητή Αργύρη Χιόνη, ποιήματα και πεζά καταξιωμένων αλλά και νέων δημιουργών, επιλεγμένα αποσπάσματα από το έργο του Πωλ Βαλερύ, ένα πολυσέλιδο δοκίμιο για τον Εκκλησιαστή (Εκδόσεις Δώμα, 2017), βιβλιοκριτική κι ένα ξεχωριστό φωτογραφικό άλμπουμ.

Καλή σας ανάγνωση!

M o v ó κ λ

Η σκιά του βουνού | Του Απόστολου Θηβαίου

Εργασία του πένθους και έφοδος προς τον ουρανό, υπομνηματίζει ο ποιητής Νίκος Καρούζος. Και ίσως να μην υπήρξε ποτέ τόσο ακριβής της ποίησης προσδιορισμός. Το αιώνιο ερώτημα θα μπορούσε να είχε απαντηθεί, λοιπόν. Τα ποιήματα θα μπορούσαν να γράφονται και να ξεπερνιούνται όπως ακριβώς συμβαίνει με όλες τις μόδες. Κάτι αντίστοιχο με τα διαρκώς νέα μοντέλα των κατασκευαστών αυτοκινήτων. Όμως, για το καλό όλων μας, υπάρχει πάντα ο ποιητής για να αμφισβητεί την απόλυτη των πραγμάτων ορθοδοξία. Ο ποιητής που σβήνει για πάντα τις μέρες του κρύου και σαν τους καλούς ανθρώπους αναλαμβάνει την ευθύνη για το παρανάλωμα του κόσμου.

Ο Αργύρης Χιόνης εκτείνεται σε όλες τις λέξεις αυτού του μικρού αφιερώματος. Εκείνο το ακατόρθωτο της απόστασης σβήνει με το ταλέντο του να αισθάνεται τον κόσμο. Μέλος της γενιάς του '70 μαζί με τους Γιώργο Μαρκόπουλο, Γιάννη Βαρβέρη, Γιάννη Κοντό, Τασούλα Καραϊσκάκη, Αντώνη Φωστιέρη, Στέλιο Λύτρα και τόσους άλλους που σκεπάζει η αχλύ του κόσμου, οι ασύλληπτες ταχύτητες του αιώνα μας σηματοδοτούν την μεταστροφή της εντόπιας ποιητικής δημιουργίας. Εγγύτεροι στην υφολογία της πόλης, στους χίλιους και έναν τύπους των ανθρώπων που συνωστίζονται μες στα όριά της, μυστηριώδεις, με καταβολές από το μυθιστόρημα του Πεντζίκη και τον Καρυωτάκη, διακριτικά αισθαντικοί, όπως ακριβώς δίδαξε ο Κ. Καβάφης. Η διεθνής ποιητική παραγωγή, που αναδεικνύει μια σειρά από σπουδαίους δημιουργούς, μετατρέπεται στο υλικό της μετάφρασης. Το προσωπικό ιδίωμα, ανεπαισθήτως, δανείζεται από τον κόσμο που αλλάζει, δίχως ακόμη να έχει δώσει τ' οριστικό, το αμετάκλητο. Η γενιά του 1970 μπολιάζει ανεπανάληπτα την εγχώρια λογοτεχνική παραγωγή με το συνδετικό ιστό της, με το κύρος της φωνής που, κατά το ανθρωπινότερο, προσεγγίζει την μοναξιά του αιώνα δίχως να χάνει τον σκοπό της, που δεν είναι άλλος από το να αγαπήσει και να περιγράψει την μαγεμένη, την κρυμμένη, εκείνη που ποτέ της δεν μίλησε στον βασιλιά.

Ο Αργύρης Χιόνης κατατάσσεται σήμερα ανάμεσα στους σημαντικότερους δημιουργούς της γενιάς του. Η αναπάντεχη απώλεια του στέρησε από τα ελληνικά γράμματα μια αυθεντική φωνή, έναν μαιτρ της εξτραβαγκάντζα που με κομψό τρόπο ανατρέπει γραμμές, σήματα, σύρματα, την ερμητική πόρτα γκρεμίζει γυρεύοντας με πρόζες και στίχους να αντέξει την ώρα του θανάτου.

Ο Αργύρης Χιόνης γεννήθηκε το 1943 στα Σεπόλια. Δούλεψε σε διάφορες ειδικότητες προτού απασχοληθεί ως μεταφραστής στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Έπειτα από δέκα χρόνια θα εγκαταλείψει την θέση του. Στο κορινθιακό χωριό Θροφαρί, στα ορεινά του Κιάτου, θα περάσει τα τελευταία χρόνια της ζωής και εκεί θα ταφεί. Πρωταρχικός σκοπός του, έξω και πέρα από την μονομέρεια της τέχνης του, δεν υπήρξε άλλος, από τον αιφνιδιασμό των καθιερωμένων συνθηκών. Μια διακριτική μεταστροφή, που τελικά μάς επιβάλλεται, μια πόρτα μισάνοιχτη που αντικρίζει κατάματα το σούρουπο, συνοψίζουν τους σκοπούς του βαθύτατου λειτουργήματός του. Μα το πάθος του το πιο απεριγραπτό συνιστά η εκκωφαντική συγγνώμη και η διάθεση μ' ένα μονάχα σπίρτο να βάλει φωτιά στις άμαθες στους υπαινιγμούς καρδιές μας. Τοπίο του η γλώσσα, σημαία του ο άνθρωπος. Η λύπη του, πικρό νερό του απογεύματος. Ποίηση αποκαλυπτική, σπίτι στο φως του καλοκαιρού, η ποίηση του Α. Χιόνη.

Ετούτο το σημείωμα τίποτε δεν θα πει καινούριο, πιστεύοντας βαθιά στην υπαρκτή και απίθανη ευεργεσία του ποιητή. Εκείνον, οι καθαροί γκρεμοί του Ρόμπινσον, τον αφήνουν τόσο μα τόσο αδιάφορο. Ολόψυχα δίνεται και προχωρεί προς την αθανασία, την πίκρα, αφήνοντας χαρτονένια φιλιά στα χίλια στόματα της μοίρας.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ

Βοχαίτικες πεδιάδες

Το Θροφαρί, χωριό του νομού Κορινθίας τοποθετείται στους πρόποδες του όρους Ζήρια. Η σκιά του βουνού δεσπόζει πάνω από την βοχαίτικη πεδιάδα. Χιονισμένο, με τους αντικατοπτρισμούς του ήλιου στα πανιά του, το βουνό κυριαρχεί. Μια σειρά από χωριά βρίσκονται στα πλατώματα που σχηματίζει το σκληρό υλικό της πέτρας. Μικρές εύφορες πεδιάδες συνοψίζουν την εικονογραφία αυτών των μυστικών θαυμάτων που προκύπτουν όλο έκπληξη επάνω στην στροφή του δρόμου.

Το Θροφαρί μετρά μερικές εκατοντάδες κατοίκους. Οι σχετικές απογραφές επιβεβαιώνουν την ίδια ραγδαία πτώση του πληθυσμού, σημείο των καιρών ή συνέπεια της απαξίωσης ενός κόσμου αγροτικού, μιας ελληνικής επαρχίας που τροφοδότησε και εξακολουθεί να τροφοδοτεί τα μεγάλα αστικά κέντρα. Να διατηρεί άσβηστο το ιδίωμα της παράδοσης, να συντηρεί την ίδια ευαισθησία, την ίδια μέθοδο στο αίσθημα αυτού του κόσμου, την ίδια τραχύτητα στην πίστη, τον λόγο πάνω στον μύθο, ώσπου να γεννηθεί αυτό που ονομάζει αλλιώς την ζωή. Δύσκολα, μοναχικά, ακατάληπτα.

Ο Ντίνος Βλαχογιάννης, ποιητής και σημαίνουσα προσωπικότητα των γραμμάτων, συνδέεται με το μέρος. Ποιητής και πεζογράφος με λαμπρή και συνεπή παρουσία στα διεθνή γράμματα, παρέμεινε καθ' όλη την διάρκεια του βίου του λάτρης του εξαίσιου τοπίου που χαρακτηρίζει τα χωριά της Ζήριας. Όσοι κάποτε περιηγήθηκαν σε αυτούς τους μεταφυσικούς τόπους, γνωρίζουν πού γεννήθηκαν οι μύθοι, γνωρίζουν πως σε αυτές τις πηγές έσκυψαν και ήπιαν νερό οι μικροί θεοί και οι νύμφες. Τα οράματα αυτής εδώ της γλώσσας συνιστούν ένα τρόπο να περιγραφεί αυτό το άρρητο, που δεν μπορεί παρά να είναι μνήμη των ματιών. Στοιχεία από την Αμοργό του Νίκου Γκάτσου υπομνηματίζονται στο τοπίο. Άνθρωποι και χώμα σε μια αδιαίρετη σχέση, σχέση ζωής και θανάτου, ένα ιδανικό ανάλογο του Γιαννιώτη ποιητή και πεζογράφου Νίκου Χουλιάρα. Τόσες και τόσες φωνές πλέκουν εκεί έξω. Με το χώμα εντός τους, σκύβοντας, βλέποντας βαθιά μέσα τους οι άνθρωποι σε αυτήν την γωνιά δανείζονται από τις εποχές. Ανάμεσά τους, πρώτος στις φωτιές και τα ποιήματα ο Αργύρης Χιόνης, που κοιμάται εδώ και χρόνια στα εύφορα χώματα του όρους Κυλλήνη. Ο ποιητής που έτσι αναπάντεχα έφυγε πριν από σχεδόν δέκα χρόνια, αφήνοντας ένα δυσαναπλήρωτο κενό στα γράμματά μας. Άνθρωπος του μόχθου και του πνεύματος παρέμεινε μοιρασμένος ανάμεσα σε δυο κόσμους, λέγοντας εκείνο το το

το μεγάλο ναι που μόνο οι ποιητές μπορούν να νιώσουν. Ο Χιόνης έζησε τα τελευταία χρόνια της ζωής του στο Θροφαρί. Μερικά από τα ποιήματά του ίσως να πέταξαν για πρώτη φορά δειλά πάνω από τον κάμπο. Ακόμη ταξιδεύουν, συγκινώντας, προφέροντας σαν φάρσα και σαν θλίψη ανείπωτη μερικές απαραβίαστες αλήθειες για την ζωή μας. Στις 25/12/2011 ο Αργύρης Χιόνης περνά στην ιστορία, έτσι αναπάντεχα, δίχως προειδοποίηση. Ας πούμε πως για εκείνη και μόνο την στιγμή υπήρξε ένα άστρο. Γινόταν λέει θυσία σε ένα παιδί που προσεύχεται, ιδανικός και ανάξιος εραστής της κορινθιακής γης. Δεν υπάρχει, βλέπετε, άλλος τρόπος για να πεθάνει ένα άστρο.

Μερικά χρόνια από τον θάνατο του σημαντικού ποιητή, εκπροσώπου της ποιητικής γενιάς του 1970, το έργο του επανέρχεται στο προσκήνιο. Τα ποιήματα, οι μεταφράσεις, η πρόζα του αποκαλύπτουν την ιδιόρρυθμη φωνή του. Ο τρόπος που διαβάζει τον κόσμο, θα περιέχει πάντα την ειρωνεία και την λύπη. Ο τρόπος του θα ανήκει πάντα, -τώρα το ξέρω καλά-, σε εκείνους τους εκπληκτικούς μίμους που κρατούν ζωντανό το θέατρο του δρόμου. Την ώρα που ησυχάζουν και έτσι δίχως αφορμή βγάζουν μέσα από το μαντήλι τους ένα βιολί ή ένα τριαντάφυλλο, ανίδεοι από τα θαύματα που απλόχερα χαρίζουν.

Ο Αργύρης Χιόνης κοιμάται εδώ και χρόνια. Παλεύει με τα τραγούδια στα μαρμαρένια αλώνια, πότε πέφτει, πότε πλημμυρίζει από αγάπη για τα πλάσματα του κόσμου, τις αδυναμίες τους, την εγγενή τους προθυμία στην καταστροφή. Στέκει στην μικρή του σκηνή, ασκούμενος στις γυμνοπαιδίες που ως γνωστόν απαιτούν ξεκάθαρη καρδιά και τις αργές μα ακατάλυτες κινήσεις των λεπτοδεικτών αυτού του κόσμου. Τον βλέπουν οι νύχτες, σκύβουν πάνω από τον ποιητή και τον νοσταλγούν. Όσο για τα ποιήματά του, αυτά ακολουθούν ασύδοτα το πέταγμα των πουλιών. Σκορπίζουν σαν να 'πεσε μια τουφεκιά στα σύνορα του κόσμου, πίνουν από το φως, απατηλά πλανώνται στο σκοτάδι και κυμαίνονται. Μέσα ναυαγοσωστικά και αιώνιες χειρονομίες, είπαν οι ποιητές σε κάποιο γράμμα τους, υλικό μονωτικό της ψυχής.

Τον φέρνω στο νου μου να ταξιδεύει αδιάκοπα μες στο πέλαγο. Ευτυχισμένος, η βάρκα του γεμάτη στάχτες, έτσι είναι ο θάνατος. Δεν ξεχωρίζει μες στο ίδιο χρώμα που καίγεται, δεν ξεχωρίζει. Μόνο κάποια στιγμή, όταν όλοι διαβαίνουμε ανυποψίαστοι, απελευθερώνει πουλιά και τριαντάφυλλα από τα ύφαλα του μικρού ιστιοφόρου του. Ακούνε οι σειρήνες, όπου και αν βρίσκονται και συγχωρούν τα πλοία με τους ναύτες τους. Ανοίγει ένα παράθυρο, προβάλλουν ολάνθιστες της μοίρας οι τροπές. Ο ποιητής Αργύρης Χιόνης ξεχύνεται στις απολαύσεις του χρόνου. Πίσω του αφήνει μονάχα ποιήματα και ένα ολιγόλογο σημείωμα.

Για την μεγάλη σας μοναξιά, με αγάπη Αργύρης.

Όταν χάνεται ένας ποιητής, ανάβουν δυνατότερα τα άστρα. Φυσά ένας ξαφνικός άνεμος, μαζεύει τις λέξεις του, όλα τα υπάρχοντά του κλείνει στις ασφυκτικές νεκρολογίες. Σκαλίζει το όνομά του, για καθέναν ένα σκαλί και τίποτε. Εκεί που κατόρθωσε να φτάσει, παραμένει γραμμένο το όνομά του. Χιλιάδες θα διαβούν από πάνω του, κάποιοι θα δανειστούν από τις λέξεις του, κάποιοι θα σταθούν και θα κλάψουν, κάποιοι θα θυμηθούν. Όμως η μοίρα του ποιητή που χάνεται, είμαι τώρα πια βέβαιος, ανάβει λίγο περισσότερο τα άστρα φίλε μου. Υπάρχει μια σφαίρα, κάτι σαν το κενοτάφιο του Blondel με το αθεράπευτο φως. Μέσα της κοιμούνται οι χαμένοι ποιητές, κάτω από αίθρια και σπαρακτικές φωνές πουλιών διδάσκουν τους στίχους τους. Κρατούν ζωντανές τις αναμνήσεις τους, αυτό είναι όλο και όλο που διασώζει τα ποιήματα. Όσα χρόνια και αν περάσουν, όσο και αν αυτή η πρόζα μοιάζει λησμονημένη, η μοναξιά που οδηγεί στον άλλον, γεννά κάποτε στίχους στους κήπους με τα παραδείσια πουλιά και τα τρομερά όνειρα, τις παράξενες πλατείες, τους φίλους πάνω στα σύρματα, τους σχοινοβάτες, όσους μες σε κάποιο δωμάτιο φτιάχνουν χάρτινες πανοπλίες. Ξαναγράφουν την ιστορία. Σε κάποιο δωμάτιο στις γειτονιές των στρατοπέδων και των υφαντουργείων κρατούν ζωντανό το σπασμένο κρίνο.

Το αίμα των ποιητών δεν πεθαίνει, στα μάτια τους ζει το όνειρο ενός βυθού που ξυπνά, Μήδειες, Ιφιγένειες, Μινώταυροι, χαμένες ευκαιρίες, ταξιαρχίες που περνούν μέσα από την κόλαση της ιστορίας. Ίσως τους αναγνωρίσετε σε όσους πίνουν και μεθούν και οργίζονται πολύ, όπως σημείωνε κάποτε ο Μαρωνίτης, ίσως τους δείτε να ζωγραφίζουν τροπικούς κατάσαρκα στην πόλη. Η καλοσύνη τους μια κρυμμένη αυλή, στίχος στα γραπτά του αδικοχαμένου Γιώργου Β. Μακρή χρόνια πριν στους πρόποδες της δεξαμενής. Οι ποιητές γνέφουν με γκαζολάμπες από την ακτή, η ζωή τους σινιάλα για αυτούς που

παλεύουν με τα κύματα. Οι ποιητές σηκώνουν απελπισμένα τα χέρια, με δάκρυα στα μάτια κουβαλούν την αίσθηση του κόσμου μέσα τους. Και όπου και αν ζουν, τραγουδούν το δικαίωμα της ζωής που σπάει, που έγινε κομμάτια, τίποτε.

Η σιωπή του είναι ένα άγριο ζώο. Ζει σπαραχτικά γύρω από τα πόδια του Αργύρη Χιόνη. Τον κρατά μακριά από τις πόλεις της ζωής του, ο ποιητής υπάρχει ως το τέλος μονάχα για τους στίχους του. Στα ερείπια της Κορίνθου υπάρχουν ίχνη από την εμπλοκή του με τον κόσμο τον δικό μας. Το ήθος του ανήκει στο είδος του πολεμικού αγίου που αφοσιώνεται στον σκοπό και το σχήμα. Μοναδική παραφωνία ετούτο το τελευταίο που καταργείται στις εργασίες του Χιόνη, δίνοντας την θέση του στις ανατροπές της πραγματικότητας, στην διατύπωση καίριων ερωτημάτων με φυσικότητα παιδική. Στην διαμόρφωση των όρων μιας ανέγγιχτης έκπληξης, πλασμένης με τα υλικά των μυθιστορημάτων. Από τον εξωτικό του κόσμο και από κάθε άλλο σημείο της γης γκρεμίζει με τους στίχους του το απολιθωμένο ντεκόρ της νεοελληνικής πρόζας. Η μόνη *terra incognita* που γυρεύει ο Αργύρης Χιόνης δεν είναι άλλη από την Ατλαντίδα των ποιημάτων, την Αμοργό του που κάηκε από την ομορφιά και το φως.

Στους στίχους του υπάρχει πάντα η πιθανότητα να ειπωθεί το άρρητο. Ψυχοστασίες και αφελείς ανταποκρίσεις από τον ολόδικό του κόσμο κοντράρουν τον ολοκαίνουριο θεό της εποχής μας. Τα γκρίζα του μαλλιά, η βαριά του διάθεση, η απεριόριστη λογική του κερδίζουν την ποίηση στα σημεία. Ωστόσο, υπάρχουν πάντα τα φανταστικά του ζώα, οι μικρές παραβολές που έχουν για έμπιστό τους δυο διψασμένα χείλη, μια γυναίκα ορχήστρα που φυσά τα λόγια της μέσα από τα κοχύλια του Πάμπλο, μια μικρή αυτοβιογραφία αφιερωμένη στον μελετητή του μέλλοντος που φωτίζει μια ολόκληρη ζωή. Ο Αργύρης Χιόνης συλλαμβάνει τον ρυθμό της ζωής και σαν άλλος Λύτρας των αστραφτερών λευκών αμαξιών προβαίνει στα μικρά, συλλειτουργεί και κοινωνά τον στίχο, τον σχίνο, το θυμάρι. Ο κόσμος του, κόσμος φτιαγμένος από την ομορφιά και τις πίκρες μωρό μου, ένας κόσμος που εκτείνεται πέρα από την ομορφιά ως το δοκίμιο του λυτρωτικού έρωτα. Σαν τον Γκωγκέν, που ξαναζεί όλες τις εποχές πλάι στη μικρή ιθαγενή, ο Α. Χιόνης γνωρίζει καλά πως ανάμεσα σε αυτά τα άκρα εκτείνεται ο ήχος από το ηρωικό και πένθιμο ταμπούρλο του. Ποιήματα του μεσημεριού, που τελειώνουν με τις δροσιές, άνθρωποι και ιδέες.

Ο Χιόνης θα μπορούσε να σταθεί σήμερα ως ένας χρονικογράφος της εποχής του, κάποιος που ξέρει να διακρίνει τα σημάδια, που με παραβολές κοινωνεί τον παλμό του. Στα ποιήματά του, που καλύπτουν σαράντα σχεδόν χρόνια ενασχόλησης με την ποίηση, φέγγουν χώματα, φεγγάρια, ήπτες, κάτι από την πανάρχαια σύνοψη της ζωής. Στο πηγάδι του βίου του, ο ασκητής Α. Χιόνης αναγνωρίζει την βυθισμένη μνηστή της Κορίνθου και υποτάσσεται στα άνθη και τις χίμαιρες που αντηχούν στα βουνά της γέννησής του. Υπάρχει κάτι από την πόλη στα ποιήματά του, υπάρχουν τα δέντρα της, οι άνθρωποί της, οι κερένιες κούκλες που κάθε τέτοια μέρα γυρεύουν την καλύτερη μοναξιά.

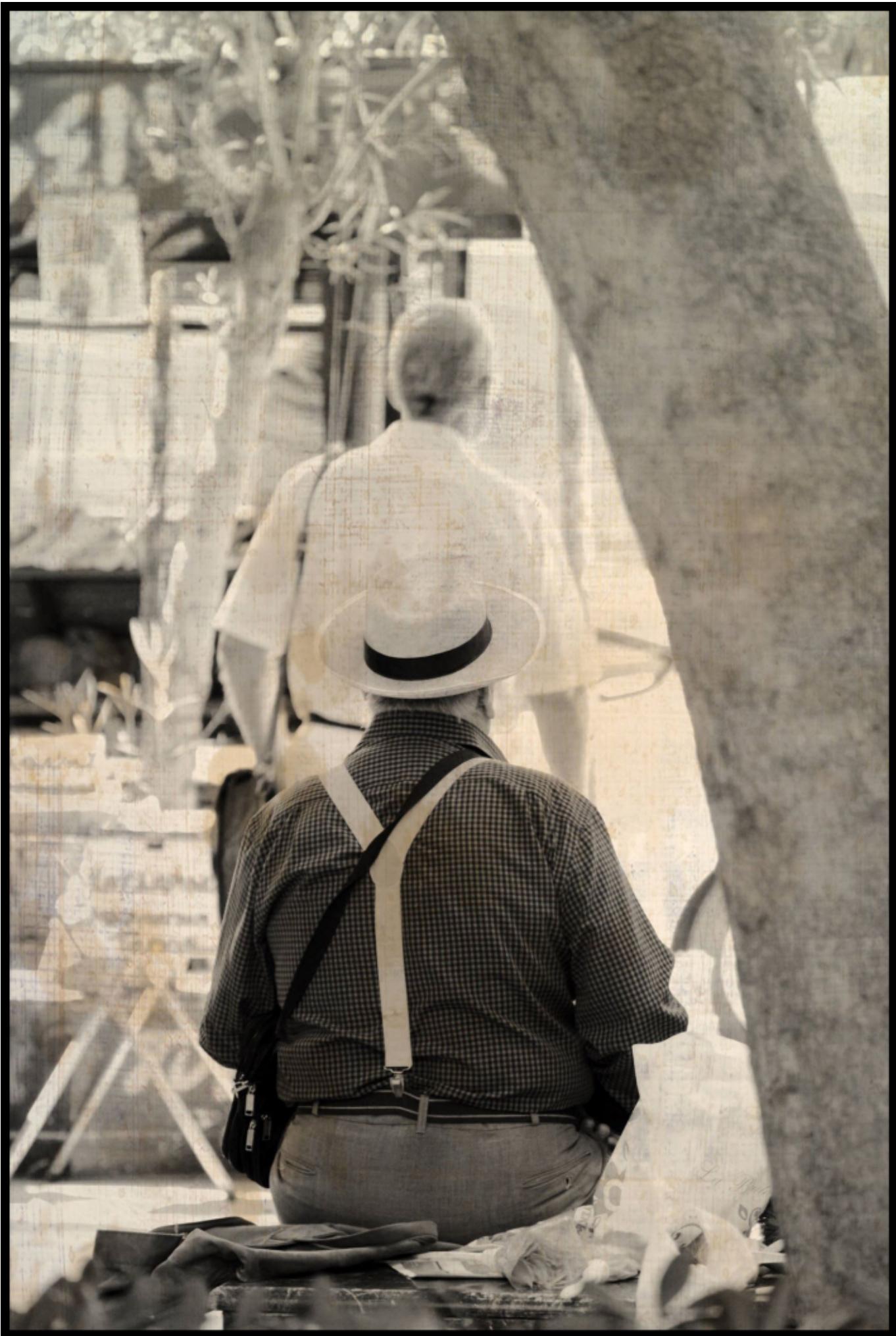
Ο Αργύρης Χιόνης σκηνοθετεί τα ποιήματά του, τα εντάσσει σε ένα γέλιο βυθισμένο, στην οδύνη και τις μέρες που μας πετροβιολούν ακάθεκτες. Αν κάποιος αλυσωμένος κλείσει τα μάτια του, λέει ο Οκτάβιο Παζ, ίσως αυτός ο κόσμος να γίνει κομμάτια. Όμως ο Αργύρης Χιόνης τα κρατά επίμονα ανοιχτά, τις ενδιάμεσες στιγμές κυνηγά, τα πρόσωπα δίχως τις μάσκες, με τα ντενεκεδένια κοστούμια τους, τρομάζοντας το γελοίο που προίκισε την εποχή μας. Στο πλούσιο σύμπαν του Χιόνη που συνδυάζει δέντρα και ευλαβικές προσευχές κατοικεί το μηδέν του χαμού και η συνείδηση μιας παλιάς καλής ιστορίας. Δίψα, κέρδος, δεν χωρούν στο μικρό, ορεινό του σύμπαν. Οι τέσσερις πλευρές του ανέμου, οι τέσσερις τοίχοι ενός σπιτιού με τις εντυπώσεις του για τον κόσμο και τις εκδοχές του μονοπωλούν τις πρόζες του, καθώς ο ίδιος ζει τον ρυθμό, το δάκρυ μας, το όνειρό του το πελοποννησιακό που δεν ανήκει πουθενά άλλού. Φορά τα ρούχα της ποίησης, μες σε αυτά μονάχα θα ζήσει. Για αυτό και η φωνή του που προσβλέπει για πάντα στα τραγούδια, για αυτό και ο άδειος ουρανός μας που τον προσφέρει, ιππεύοντας, ω ναι, ιππεύοντας τις νύχτες, τζαζ τραγούδια που φτεροκοπούν πάνω από τα κεφάλια, μες στα δωμάτια, ω ναι, όταν λιώνουν τα χέρια από τις αγωνίες, προσπαθώντας τα ποιήματα, κατορθώνοντας το γεγονός τους. Κάτι πολύ περισσότερο από την ίδια την ποίηση, κάτι ευθύβολο στις καρδιές που δεν είναι φτιαγμένο από σύνεση αλλά από την αστείρευτη αίσθηση του κόσμου. Λέξεις παθητικά υποταγμένες στο προορισμένο, οι χίλιες και μία απασφαλισμένες φωνές του Αργύρη Χιόνη.

Ο Αργύρης Χιόνης κρεμά σταθερά κάδρα, προσδίδει στην παρατήρηση την έννοια μιας ιδέας. Η δική του κάμερα δικαιώνει όσους ονειρεύτηκαν τους στοχαζόμενους ανθρώπους. Τα ποιήματά του μετέωρα, μικρές πολαρόιντ της ψυχής του, διαθέτουν την πόλα μιας φίνας, ανδρικής μελαγχολίας. Όχι, όχι, κανένας ηρωισμός στους στίχους του ποιητή, παρά μόνον συντρίμμια από αντιθετικούς έρωτες στα νεοκλασικά της Κολοκυνθούς, δυο Καρυάτιδες σύμβολα μες στα χωράφια, πνιγμένα κορίτσια, δράμα δίχως τέλος. Ο πόνος του Χιόνη είναι ο ιδανικός, ο μετρημένος, η πίκρα του ιδανική και εκείνη, το ύφος του περήφανο σαν τις αρχιτεκτονικές των ωραίων σπιτιών με τα αετώματα, τα περιστύλια και τους φοίνικες.

Το ξύλινο εικονοστάσι συντηρήθηκε και τοποθετήθηκε ξανά ψηλά στην οροφή. Ο άγιος παραπέμπει σε μια στρατιωτική φιγούρα και με μια περήφανη κίνηση υππεύει το άλογό του. Χρυσά φύλλα, δαμασκηνιά φορέματα, η άγρια τιμωρία, ο θάνατος που στο πλάι του Θεού φαντάζει παρηγορητικός. Πρόκειται για μια ξύλινη κατασκευή που χρονολογείται ήδη από τις αρχές του περασμένου αιώνα. Στην κορυφή του που μιμείται ως μικρογραφία το τύμπανο της ακροπόλεως ή μια πρόσοψη πρώιμης βασιλικής, ο τεχνίτης δεν σκάλισε τίποτε. Ίσως δεν πρόλαβε, ίσως ο θάνατος που φθάνει πάντα ξαφνικός παίρνοντας την όψη ενός στρατιώτη μες σε κατάμαυρο φόντο να είναι η αιτία. Ήταν υπέροχο και η θέση του μοναδική μες στο παγωμένο σπίτι. Μα περισσότερο από όλα τον άγγιξαν κάτι παλιέ, ασημωμένες εικόνες με κατάμαυρα πρόσωπα. Μια σειρά μικρές φλογίτσες είχαν δώσει την ζωή τους για αυτές τις μοναδικές πιετά.

Οι εικόνες μοιάζουν ασημένιες, όμως η πατίνα του καιρού έχει συντρίψει με το θάμπος της το παλιό καλό μέταλλο. Ωστόσο, παραμένει ενδιαφέρον πτως η μορφή στα εικονίσματα, θυμίζει εκείνον τον άγγελο με τα σκοτωμένα φτερά που φεύγει για το μέλλον. Θα έκλαιγε σαν άνθρωπος, μες στους λυγμούς του θα τραγουδούσε,

**η πεθυμιά μου ήταν
της προσφοράς την προθυμία
ν' απολαύσω**

Από που ερχόμαστε; Τι είδαμε; Που πάμε; | Του Γιώργου Κοζία

P. Gauguin, 1897

Ρεμβάζοντας πάνω στης ζωής μου το ταξίδι
εδώ στο ακρογιάλι που με έριξε η μοίρα
βλέπω τρεις γυναίκες όμορφες
με ένα 'ξωτικό παιδάκι να χορεύουν
και μια γριά ανεπρόκοπη να κλαίει
να οδύρεται, στα πόδια της άσπρο πουλί
στέκονταν, λαλιά είχε, φτερά δεν είχε
κι απ' τον βυθό της θάλασσας
γαλάζιο είδωλο αναδυόταν
σαν φάσμα, σαν απόκοσμο
που έμοιαζε στο Ε πέκεινα

Ρωτάω την αλλόκοτη παρέα:
Από που ερχόσαστε; τι είδατε; που πάτε;
Κι εκείνη αποκρίθηκε:
Καλά φτάσαμε ως εδώ και είμαστε
ότι είδαμε Γέννα, Λάμψη, Πτώση
αλλά από εκεί που ήρθαμε Ύπνος με άγρια όνειρα!

Είδα ένα άνθρωπο να γίνεται κομμάτια | Της Άννας Νιαράκη

Σήμερα στην αποβάθρα, είδα έναν άνθρωπο
να γίνεται κομμάτια. Ήταν ακριβώς όπως το είχα φανταστεί
διαβάζοντας για περιστατικά παρόμοια στον τύπο.

Σε μια στιγμή το σώμα ταλαντεύτηκε -θαρρείς σαν ελατήριο
κι ύστερα η έκρηξη, το πέσιμο μες στις γραμμές
κι η φοβερή εκτίναξη προς χίλιες κατευθύνσεις.

Ακούστηκαν τα φρένα να βογγάνε στις γραμμές
καθώς η ψυχή έκοβε το λώρο, το σίδερο ν' αστράφτει απ' την τριβή
σάρκας ζεστής η μυρωδιά απλώθηκε στο χώρο.

Έγινε η τρομερή σειρήνα τρυπώντας μας τα αυτιά
-ίσια μες στην καρδιά- ξεσκίζοντας τα τύμπανα.
Προσοχή προσοχή – ένας άνθρωπος έγινε σήμερα κομμάτια.

Οι γύρω μου έτρεχαν τα μάτια τους να κρύψουν
Οι ελεγκτές με ένα σεντόνι προσπαθούσαν να καλύψουν
Το αποτρόπαιο θέαμα ενός κορμιού σπασμένου.

Στο γυρισμό κοίταζα τους ανθρώπους στα καφέ, στο δρόμο,
στο λεωφορείο τον οδηγό και όλους τους επιβάτες.
Αν αύριο μετρηθούμε πόσοι θα λείπουμε, αναρωτήθηκα με τρόμο.

Το βράδυ στον καθρέφτη με κοίταξα βαθιά μέσα στα μάτια,
κι όπως το βλέμμα βυθιζόταν στις διεσταλμένες κόρες
το ορκίζομαι πως είδα έναν άνθρωπο να γίνεται κομμάτια.

Τρία ποιήματα | Του Άκη Παπαντώνη

ζακ υβ κουστώ

στον τόμο νούμερο έξι: φάλαινες

καμπούρα

φυσητήρας

γαλάζια

σε ολοσέλιδες φωτογραφίες

που και σήμερα ακόμα

δεν θα τολμούσα να κοιτάξω χωρίς

να μου κρατάς το χέρι

όσο με το άλλο ανακατεύεις

μια σάλτσα κόκκινη

χρόνια μετά βλέπω ξανά

και ξανά το ίδιο όνειρο

πως σπρώχνω με κόπο στ' ανοιχτά

μια φάλαινα κολλημένη

εκεί που σκάει το κύμα

όμως την ίδια κιόλας μέρα

επιστρέφει στ' αβαθή

το δέρμα της στεγνώνει

γλάροι τής τσιμπολογούν τα μάτια

στήνω ένα πρόχειρο σταντ από καλαμιές

και κόβω εισιτήρια στους περίεργους

μα κάθε μεσημέρι

—στις τρεις ακριβώς, αφού πέσει για ύπνο ο πατέρας—

καταφθάνεις μ' ένα τάπερ γεμάτο

ζεστό φαΐ κι έτσι αφύλαχτο

αφήνω για λίγο το πόστο μου

άχραντο μυστήριο

επέμενες μια φορά
μόνο φοριέται το νυφικό και κάθε
άνοιξη το κατέβαζες από το πατάρι
το αέριζες, το έπλενες, το σιδέρωνες
το τύλιγες σε καινούριο
νάιλον και
το ξανάκρυβες
στο υπέργειο μνήμα του
δίπλα στο θερμοσίφωνο
και στις πλεχτές κουβέρτες της γιαγιάς•
τις απόκριες του '99
—ή μήπως ήταν του '00;—
ο πρωτότοκός σου
το κατέβασε, το ξετύλιξε
έβαψε κόκκινα τα χείλη του
το φόρεσε χωρίς να σε ρωτήσει
και το λέρωσε με φτηνή μαυροδάφνη
από το οστεοφυλάκιο σου
—δραπετσώνα 1957 – γαλάτσι 2019
με μπρούτζινα γράμματα—
κάθε φορά γελάς, μάνα
όταν σου φέρνω να δεις
εκείνες τις φωτογραφίες

διαμέρισμα 2½ δωματίων

τα βράδια αφού σε πάρει ο ύπνος
στον καναπέ
με μια κουβέρτα γύρω από τα πόδια
με το κινητό στην αγκαλιά
και την τηλεόραση ανοιχτή
ακροπατώ στο μωσαϊκό ως την κουζίνα
κάνω νόημα στο καναρίνι σου
μη με προδώσει και
ξαγρυπνάω μπροστά στο ανοιχτό ψυγείο
πάνω από την κατσαρόλα
που παγώνει το φαγητό της χθεσινής ημέρας
με το πιρούνι σου
μπουκώνω το στόμα μου
ώστε το επόμενο πρωί
χορτάτος ήδη και
με μαύρους κύκλους κάτω απ' τα μάτια
να μη χρειαστεί να παραδεχτώ
πόσο πεινάω
για κάθε τι που αρνούμαι

Allée Quo Vadis? | Της Αικατερίνης Τεμπέλη

Χαμένη στο Παρίσι
τη μέρα της πτώσης της Βαστίλης
ανάμεσα σε φλεγόμενους κάδους σκουπιδιών
αλαλάζων πλήθος
κι οπλισμένους στρατιώτες
ψάχνω
εκείνη τη φωτογραφία σου
απ' το "Portal" του Vladikavkaz

"Ελληνίδα;"
Χαμογέλασες στη σιωπηλή μου κατάφαση
“Το Αλφα και το Ωμέγα”
Διάλογος βγαλμένος σαν από Μαγυάρικη ταινία

Σε κοίταξα όσο κρατά μια άνω τελεία και μερικά αποσιωπητικά

Παράξενα ηχούσαν τα γνωστά φωνήντα με την προφορά της Οσετίας
Κι οι βιβλικές αναφορές σου ακατάληπτες

Μέχρι που
είδα τα ζωγραφιστά σου γράμματα
στην πόρτα της κατάληψης
Μέχρι που
άκουσα τα σπαρακτικά τραγούδια
του Βόρειου Καυκάσου

Οι Αλγερινοί έχουν γλέντι
Η ομάδα τους κέρδισε
και με κερνούν τσάι με κάρδαμο
Γελούν φτιαγμένοι από νωρίς
Νίκες και ήττες ανάκατες μες τη ζωή

Κι εγώ εγκλωβισμένη μες σε δρόμους
που έχουν όλες τις εξόδους τους κλειστές:
fermé, fermé, fermé!
Κι όμως
πάνω απ' τα θεόρατα στοιχισμένα δέντρα
λάμπει σ' έκλειψη η Σελήνη

Ιούλιος αιμοσταγής
χωρίς αιδώ μας χώρισε

Ακούω το κελάρυσμα του ποταμού
Μόνη παραφωνία μες την τόση σιωπή
Από μακριά αστραποβολά ο Πύργος του Eiffel
αδιάφορος για τα μικρά μας δράματα

Σε θυμάμαι να μου μιλάς για το Beslan
για το σχολείο των παιδιών των σκοτωμένων
για τ' αρκουδάκια, τα παιχνίδια και τις μισοτελειωμένες ζωγραφιές
Ανταλλάξαμε πολλές ιστορίες δυστυχίας
Τα νερά της Μεσογείου
γεμάτα πεθαμένους
τι νόμιζες;
“Δεν θα κολυμπήσω φέτος, σου το υπόσχομαι”

Για κάποιους η Συρία είναι τόσο μακρινή
όσο το παράξενο μαύρο φεγγάρι
Και γι' άλλους
πιο μακρινός ο ανθρώπινος πόνος

Λες να γλυτώσουμε απ' το μακελειό;
Σαν πόσα να 'μειναν που αντέχουν στον πλανήτη;

Περνάω απ' τις άλλοτε γειτονιές του Van Gogh
-τι μοναξιά κι ετούτη-
στέκομαι έξω απ' τη φυλακή που έβλεπε απ' το παράθυρό του
ο Beckett
Ίσως χρειάζεται μια καθημερινή υπόμνηση
για ν' αντέχουμε τα μέσα μας κελιά

Δεν μιλήσαμε ποτέ για το Άμστερνταμ και τη Νέα Υόρκη
Για το Γαλάτσι και τα Κάτω Πατήσια
ούτε λέξη
Τι σημασία έχει;
Κάποτε θα επιστρέψω πίσω
Αναπόφευκτες οι συγκρούσεις με την πραγματικότητα
Άλλά χρειάζομαι εκείνη τη φωτογραφία σου
να πιστοποιώ ότι υπήρξες...
Δεν σε επινόησα κι ας το 'θελα

Υπάρχεις...
Και σ' ένα παλιό πιάνο
που κάποτε απ' τη Δρέσδη πέρασε τα σύνορά σας
Θα παίζεις για μένα με μερικά κεριά
παρέα
σαν να με ρωτάς:
“κι αυτά τα όμορφα λυπημένα μάτια...”

Κι εγώ δεν θα ξέρω που πηγαίνω
όσο εσύ θα γυρίζεις σπίτι.
Μα που είν' το σπίτι μας, αλήθεια;
Πού;

Σχεδίες | Του Ρογήρου Δέξτερ

"Venus Meretrix"
ή
Pseudo-Blues
(prose song "written on a toilet roll")

Είχε πολλά να πει και τά 'λεγε χύμα
Ποτά σφηνάκια και κεράσματα για να ξεράσει
Μια ολόκληρη ζωή γύρω απ' τό σπέρμα
Που φαντασίωνε στην πρώτη νιότη
Ότι αναβλύζει σαν πίδακας σ' ένα φαράγγι
Και αργότερα -κοντά δεκάξι-
Έπαιρνε στη σειρά
Όποιον απαντούσε στο δρόμο και τον βόλευε
Χωρίς διακρίσεις και φραγμούς
Στη στάση στα σκοτεινά
Στο στρίμωγμα τού αστικού
Μες στο ταξί κολλώντας
Στην κίνηση στα κορναρίσματα και τις φωνές
Ανθρώπων αγριεμένων για το τίποτα
Ανθρώπων που ένιωθαν ότι έχαναν το μέλλον
Χιλιάδες εικόνες να περνούν σαν ταινία μπροστά μου
Τόσες στιγμές ηδονικές στον τεντωμένο χρόνο
Σα φουσκωμένος ποταμός στις εκβολές του
Ενώ μιλούσε και ανεβοκατέβαινε όμορφα το στήθος της
Καρπός μισοκρυμμένος στη φυλλωσιά
Δέντρου που λικνίζόταν αργά στα χείλη τού ανέμου•
Κράτησε μια σκηνή η μνήμη
Σε κάποιο λεωφορείο
Στη διαδρομή Νέα Βύσσα~Διαβατά φίσκα στον κόσμο
Όπου ένας άγνωστος μέσα στη νύχτα
Τέλειωσε -είπε- τρεις φορές -και γέλασε-
Στο στόμα και στο χέρι της• τη φώναζαν Ντιάνα
Και ίσως πηδώντας καραβιές ανθρώπων
Για τα λεφτά ή την πλάκα της
Να νόμιζε ότι έτσι σοδομίζει τη σκατοζωή
Και τα ψευτρόνια της
Τους καθώς πρέπει και τους δήθεν
Που λένε στο αφτί¹
Ευχές και λόγια παρήγορα για το αύριο
Σ' αυτό το βόθρο όπου τσαλαβουτάμε
Και κανείς δε λέει να ρίξει
Ένα σχοινί ένα κλαδί ένα κάτι
Να μας τραβήξει ψηλά και πιο πάνω
Στον αέρα με το τραγούδι των πουλιών
Μέχρι το ράμφος τ' ουρανού•

Κι ακόμη αναρωτιέμαι
Πώς κύλησαν χρόνια και ζαμάνια από τότε
Και τη θυμάμαι να χαμογελάει
Με τα μαλλιά πιασμένα πίσω
Λες και βαδίζοντας θα τύπωνε
Στο χώμα το σανδάλι της
Τα "Επου & ἀκολούθι
Φυσώντας το γλυκό σουραύλι - η Ντιάνα
Που άκουγες παντού να ψιθυρίζουν τ' όνομά της
Από τα ήρεμα μέρη μέχρι τη βοή του λιμανιού•

memoria carnalis

Θα μπορούσε να είχε γραφτεί ένα ποίημα
Μόνο για τις ρώγες τού στήθους σου
(Που κάτω απ' τό ύφασμα των ρούχων
Ζωγραφίζονται
Να βγάζουν γλώσσα στις αισθήσεις)•να
Γραφτούν τόσα λόγια ακόμη
Λες και θα υπήρχε μια πιθανότητα να ξεχαστείς
Να σε πάρει μαζί της η λήθη
Μαζί με όλα τα ασήμαντα μιας μέρας
Όπως τους τσακωμούς στα μπαρ
Και τα σπασμένα μπουκάλια
Και το άγριο βλέμμα ενός αστυφύλακα
Που ίσως να ήταν - απ' όσο θυμάμαι
Το καύκαλό του -
Ο χαμένος κρίκος στην αλυσίδα τού Δαρβίνου•
Όπως και δε θα μπορούσαν να ξεχαστούν τα ξημερώματα
Τόσα πουλιά που κελαηδούν με τη φωνή σου
Σε μια φωλιά θαρρείς από άστρα•

Δύο ποιήματα | Του Βαλάντη Μάστορα

Αποδημητικό

Ήθελες να φύγουμε
γιατί δε σου άρεσε που η γειτονιά
μάς έτρωγε το ύψος.
Και είπαμε να μετακομίσουμε την επαρχία μας
στο αυχενικό μεσημέρι κάποιας πρωτεύουσας
χωρίς να διανοούμαστε πώς ίσως να αρκούν
για να ψηλώσουμε
δυο τετραγωνικά επιδερμίδα
ο ένας στο σώμα του άλλου.

Ομοιοκαταληξία

Ένα παράπονο κοντοστάθηκε
στου Χρόνου το αυτί
κι άρχισε με αγωνία
λόγια να του φυτεύει.

Προσπάθησε να πει πολλά
όλον τον πόνο να προφέρει.

Μα ο Χρόνος
– που ήξερε μονάχα τη γλώσσα των βασανιστών –
εμφατικά το μέτωπο κουνούσε
κι έκανε δήθεν πως συμπονούσε
ενώ με θάνατο κρατούσε
τα σώματα όλων των θνητών.

Ο Εκκλησιαστής: Για μία σύντομη θεωρία της Γλώσσας, της Επιθυμίας και του Χρόνου

Γράφει ο Ελευθέριος Μακεδόνας

Ματαιότης ματαιοτήτων, τα πάντα ματαιότης

Ματαιότης ματαιοτήτων, είπεν ό ἐκκλησιαστής, ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης.

Μάταια είναι όλα όσα ορίζουν τη ζωή τού ανθρώπου: οι πράξεις του, οι αγωνίες του, οι σκέψεις του, ο μόχθος και τα έργα του. Μάταιη είναι η κάθε του επιθυμία, η κάθε προσπάθειά του. Μάταιη η γνώση κι η σοφία του. Σοφία ή ανοησία, έχουν κι οι δύο την ίδια ακριβώς κατάληξη. Καλοσύνη ή κακία, το ίδιο. Εργατικότητα και τεμπελιά, δικαιοσύνη κι αδικία, πλούτος και φτώχεια εξομοιώνονται τελικά, αργά ή γρήγορα, από την άτεγκτη κρησάρα τού θανάτου:

Κι όλα τα έργα που 'γιναν

κάτω από τον ήλιο

τα κοίταξα και είδα:

όλα τους ανώφελα,

κυνήγι του ανέμου.¹

Η μεγάλη συμφορά τού ανθρώπου είναι η επίγνωση του αναπόφευκτου θανάτου του. Υπό το πρίσμα τού θανάτου, κάθε σκέψη, κάθε λόγος, κάθε προσπάθεια και έργο του, φαντάζουν πραγματικά ανώφελα:

Και τι διαφέρει ο άνθρωπος;

Τίποτα, μα τίποτα·

ανώφελα είν' όλα.

'Όλα γυρνούν στο ίδιο·

όλα από χώμα γίνανε,

χώμα όλα θα γίνουν.²

Μπροστά στην απόγνωση που προκαλεί η επίγνωση του αναπόδραστου γεγονότος τού θανάτου, ο άνθρωπος παραδίδεται στην αγκαλιά της επιφανειακότητας και της βλακείας. Ελπίζει ότι, με το χρήμα και τον πλούτο, μπορεί να εξορκίσει τον επικείμενο θάνατο. Μα, είναι φυσικά μάταιο κι αυτό. Το χρήμα μπορεί να ξεφτίσει μόνο προσωρινά τη στιλπνότητα της επιθυμίας, παρουσιάζοντάς μας ως εύκολη και δεδομένη τη μόνιμη ικανοποίησή της. Μα η επιθυμία είναι κάτι το ευμετάβλητο, το αεικίνητο αλλάζει διαρκώς προσωπεί· το χρήμα είναι ανίκανο να καταλαγιάσει τον πυρετό τού αέναα ανατροφοδοτούμενου μηχανισμού της:

Άμα το χρήμα αγαπάς

ποτέ δε θα χορτάσεις·

κι ό,τι δημιουργήσεις,

δε θα το αγαπήσεις. Ανώφελο κι αυτό.³

Ο άνθρωπος συσσωρεύει μανιωδώς χρήμα κι υλικά αγαθά, κυνηγάει σαν τρελός την εξουσία και το ρίχνει στις προσωρινές απολαύσεις, σε μία απεγνωσμένη του προσπάθεια να ξεχάσει τον εαυτό του, εθελοτυφλώντας στην ανυπόφορη αλήθεια της φθαρτότητας και του εφήμερου της ύπαρξής του, αλλά φυσικά, κάθε τέτοια προσπάθεια είναι καταδικασμένη να ναυαγήσει:

Χρυσάφια μάζεψα κι έφερα ασήμια,

πλούτη τόπων και βασιλιάδων.

Έφερα αγόρια, μαζί και κορίτσια,

να τραγουδάνε στ' αυτί μου,

να χύνουν κρασί στο ποτήρι μου.

Των ανθρώπων απολαύσεις.

...

Κατόπι, είδα τα έργα μου,

όσα φτιάξαν τα χέρια μου,

όσα δώσαν οι κόποι μου.

Και είδα: όλα ανώφελα·

κυνήγι του ανέμου.

Σε τούτη τη ζωή δεν έχει τίποτα να κερδίσεις.⁴

Μήπως δεν το είχε πει, πολύ καιρό πριν ο Ηράκλειτος: "Si Felicitas esset in delectationibus corporis, boves filices diceremus, cum inveniant orobum ad comedendum [Αν η ευτυχία ήταν οι σωματικές απολαύσεις, θα έπρεπε να λέμε ευτυχισμένα τα βόδια όταν βρίσκουν μπιζέλια για να φάνε];"⁵

Άλλος πάλι ελπίζει ότι, στην οικογένεια και στους απογόνους που θα αφήσει πίσω του, θα βρει την αδιατάρακτη ευτυχία που αναζητά. Μα γρήγορα, συνειδητοποιεί ότι είναι κι αυτό ένα από τα πολλά κεφάλια της ίδιας Λερναίας Ύδρας – της επιθυμίας. Κι αυτός θα πεθάνει, με το ίδιο άσβεστο ανικανοποίητο μέσα του:

Είναι ένας,

Έκανε εκατό παιδιά,

έζησε χίλια χρόνια,

μα δε χόρτασε η καρδιά του

και τον αφήσαν άθαφτο.⁶

Γνώση

Άλλος πάλι στρέφεται στην απόκτηση όσο το δυνατόν περισσότερης Γνώσης, πιστεύοντας ότι έτσι θα κατακτήσει την απόλυτη αλήθεια και θα καταφέρει να υπερβεί την εφήμερη και γεμάτη πόνο ύπαρξή του:

Έδωσα στην ψυχή μου

γνώση για να γνωρίσει.

Κι όλος σοφία γέμισα,

γνώση κι επιστήμη.

Κι έμαθα μονάχα αυτό:

ανεμοκυνηγητό.

Μαζεύεις γνώση, μαζεύεις σοφία,

μαζεύεις μέσα σου λαβωματιές.⁷

Ο Εκκλησιαστής αποτελεί τρόπον τινά ένα 'ξένο σώμα' στον κορμό των υπόλοιπων κειμένων της Βίβλου, αλλά και στο γενικότερο ιουδαιο-χριστιανικό αφήγημα, από πολλές απόψεις. Η κοσμοθεωρία του συγγενεύει περισσότερο με αντίστοιχες που συναντούμε στις αρχαίες Ανατολικές Θρησκείες αλλά και με συγκεκριμένα ρεύματα της αρχαιοελληνικής και, κατ' επέκτασιν, της σύγχρονης Δυτικής φιλοσοφίας. Αποτελεί πάγιο χαρακτηριστικό όλων ανεξαιρέτως των Ανατολικών φιλοσοφιών ο ακραίος σκεπτικισμός – έως και ολική απαξίωση – της συσσώρευσης γνώσης ως μέσου αναζήτησης της Αλήθειας. Τον σκεπτικισμό αυτόν, είναι προφανές ότι, τον προσυπογράφει κι ο Εκκλησιαστής.

Ήταν κάποτε ένας πλούσιος και γενναιόδωρος άνθρωπος από τη Βοχάρα. Επειδή κατείχε μία υψηλή θέση στη μυστική ιεραρχία, ήταν γνωστός κι ως ο Πρόεδρος του Κόσμου. Κάθε μέρα έδινε ποσότητες χρυσού και σε διαφορετική κατηγορία ανθρώπων – στους άρρωστους, στις χήρες κ.ο.κ. Ωστόσο, τίποτε δεν έπαιρνε όποιος άνοιγε το στόμα του και μιλούσε. Δεν ήταν βέβαια όλοι εξίσου ικανοί να παραμένουν σιωπηλοί. Κάποια μέρα, ήρθε κι η σειρά των δικηγόρων να λάβουν το μερτικό τους. Ένας απ' αυτούς δεν συγκρατήθηκε κι ανέπτυξε τον πιο πλήρη δικανικό λόγο που θα μπορούσε ποτέ να εκφωνηθεί. Τίποτε δεν δόθηκε σ' αυτόν. Το γεγονός αυτό, ωστόσο, δεν τον πτόησε. Την επόμενη μέρα, ήταν η σειρά των ανάπηρων, οπότε προσποιήθηκε κι αυτός ότι ήταν ανάπηρος. Άλλα ο Πρόεδρος τον αναγνώρισε κι έτσι δεν πήρε και πάλι τίποτε. Ξανά και ξανά το προσπάθησε, φτάνοντας να μεταμφιεσθεί ακόμη και σε γυναίκα, χωρίς όμως κάποιο αποτέλεσμα. Τελικά, ο δικηγόρος προσέλαβε έναν εργολάβο κηδειών και του ζήτησε να τον τυλίξει σ' ένα σάβανο. "Μόλις έρθει ο Πρόεδρος", του είπε, "θα υποθέσει ότι είμαι ένα πτώμα κι έτσι, ίσως ρίξει μέσα λίγα χρήματα για την κηδεία μου. Υστερα, θα σου δώσω κι εσένα το μερίδιό σου". Έτσι κι έγινε. Ένα χρυσό νόμισμα έφυγε από το χέρι τού Προέδρου προς το σάβανο. Ο δικηγόρος το άρπαξε αμέσως, από φόβο μήπως ο εργολάβος κηδειών τον προλάβει. Τότε, απευθύνθηκε προς τον ευεργέτη του:

“Μου αρνήθηκες τη γενναιοδωρία σου – δες τώρα πώς καταφέρνω και σου την αποσπώ!” – “Τίποτε δεν μπορείς να πάρεις από ‘μένα’, απάντησε ο γενναιόδωρος άνθρωπος, “εάν πρώτα δεν πεθάνεις”.

Αυτό είναι και το νόημα της απόκρυψης φράσης: “Ο άνθρωπος πρέπει να πεθάνει πριν πεθάνει”. Το δώρο θα έρθει αφού πρώτα συμβεί αυτός ο ‘Θάνατος,’ ποτέ πριν.”⁸

Η Γνώση – ως μία διαδικασία συσσώρευσης θραυσμάτων πραγματικότητας από τον εγκέφαλό μας – σίγουρα δεν είναι η Οδός. Από την άλλη, γνώση χωρίς τη λεκτική της εκφορά, προφανώς και δεν μπορεί να υπάρξει. Στην πραγματικότητα, η γνώση σχηματίζεται από- και συνίσταται σε λέξεις, μέσω των οποίων εκφέρεται. Το μόνο ανθρώπινο προπατορικό αμάρτημα υπήρξε αυτό της ‘εικονοποίησης’ του κόσμου – της μετατροπής του σε μία ιδεατή ‘αναπαράσταση’ – και της λεκτικής του μεταγραφής στον ηχητικό κώδικα της Γλώσσας. Αφ’ ης στιγμής κρυσταλλώθηκε ο μηχανισμός αυτός στον ανθρώπινο εγκέφαλο, ήδη ο άνθρωπος ήταν ένας ‘εκπεπτωκώς άγγελος’, ισόβια εξόριστος από την επικράτεια της Αλήθειας.

Ο Εκκλησιαστής το τονίζει διαρκώς. Τα πολλά ερωτηματικά, η απλή συσσώρευση γνώσεων δεν θα οδηγήσουν τον άνθρωπο στη σοφία ή την ευτυχία. Το αντίθετο μάλιστα:

Γιε μου φυλάξου,
πολλά βιβλία μη φτιάξεις
ποτέ δε θα τελειώσεις
και το πολύ το διάβασμα κουράζει το κορμί.⁹

Είναι πολύ πιθανόν, στην πρωταρχική του κατάσταση, ο άνθρωπος να είχε όντως μία πιο άμεση επαφή με αυτό που θα μπορούσε να ονομαστεί Αλήθεια ή Πραγματικότητα. Ο εγκέφαλός του δεν είχε ακόμη υποστεί τις συνέπειες της συσσώρευσης των γνώσεων, των σκέψεων και των λέξεων εκείνων με τις οποίες συνδέεται μία ανθρώπινη εξελικτική πορεία αρκετών χιλιάδων ετών:

Έψαξα και βρήκα αυτό:

έφτιαξε τον άνθρωπο ο θεός στητό,
μα βάλανε οι άνθρωποι
πολλά μέσα στο νου τους.¹⁰

Γλώσσα

Όπως πολύ αργότερα μας υπέδειξε μία πλειάδα Δυτικών φιλοσόφων, – μεταξύ των οποίων κεντρική θέση ανάμεσά τους σίγουρα κατέχει ο Αυστριακός Φριτς Μάουτνερ, – Γνώση και Γλώσσα είναι ένα και το αυτό και οι δύο αποτελούν συστατικά στοιχεία τού ίδιου ενιαίου μηχανισμού της ανθρώπινης Σκέψης:

Για όλους εμάς, για τους οποίους η γλώσσα δεν είναι τίποτε περισσότερο από τη βολική ανάμνηση του ανθρώπινου γένους κι η αποκαλούμενη γνώση τίποτε περισσότερο από την ίδια αυτήν ανάμνηση, απλά προβεβλημένη σε επίπεδο οικονομίας και ατόμου, για όλους εμάς λοιπόν, μεταξύ γλώσσας και γνώσης, δεν είναι δυνατόν να υπάρχουν παρά μόνον ανεπαίσθητες διαφορές. Κι οι δυο τους [γλώσσα και γνώση] είναι μνήμη κι οι δυο τους είναι παράδοση.¹¹

Κι ο Φουκώ, λίγο πιο πρόσφατα, θα γράψει στο ίδιο πνεύμα, ότι: “Γνώση και γλώσσα συμπλέκονται άρρηκτα. Είναι μία και η αυτή κίνηση, αυτή μέσω της οποίας ο εγκέφαλος ταυτόχρονα ομιλεί και γνωρίζει.”¹² Απηχώντας έτσι τον Ντεστύ ντε λα Τρασί – τον φιλόσοφο της περιόδου τού Διαφωτισμού – ο οποίος διατύπωσε την ίδια ιδέα, ως εξής: “Είναι οι ίδιοι μηχανισμοί, αυτοί μέσω των οποίων μαθαίνει κανείς να μιλά και να ανακαλύπτει, είτε τις αρχές τού κοσμικού συστήματος, είτε εκείνες των λειτουργιών τού ανθρώπινου νου, μ’ άλλα λόγια, καθετί που είναι μεγαλειώδες στη γνώση μας.”¹³

Ο Εκκλησιαστής, πολύ πριν το συνειδητοποιήσει η Δυτική σκέψη (σε διανοητικό επίπεδο και μόνο), είχε διαισθανθεί την ταυτότητα Γνώσης, Γλώσσας και Σκέψης, καθώς και τους κινδύνους που το τρίπτυχο αυτό εγκυμονεί για τον άνθρωπο:

Φύλαξε το στόμα σου,
κράτησε την καρδιά σου,
μην τρέξει και μιλήσει.¹⁴

...

Καλύτερο τα λόγια να τελειώνουν

παρά ν' αρχίζουν.¹⁵

Τα πολλά τα λόγια δεν είναι απλώς ανούσια, αλλά συνιστούν και ασέβεια:

Ακουσες τους ασεβείς

λόγια πολλά να λένε·

μα μην παρασυρθείς¹⁶

Πέρα από οτιδήποτε άλλο, οι λέξεις είναι το πιο ασφαλές τεκμήριο της έλλειψης σοφίας σε έναν άνθρωπο:

Όμορφα ακούγονται

τα λόγια του σοφού·

μίλησε ο άμυαλος

και γκρεμοτσακίστηκε.

Βλακεία όταν άρχισε,

στο τέλος μαύρη τρέλα.

Και όλο ο άμυαλος μιλά.¹⁷

Όσο περισσότερο μιλά κανείς, τόσο περισσότερο απομακρύνεται από την αλήθεια και τόσο περισσότερο ανόητος γίνεται, μας λέει ο Εκκλησιαστής. Πολύ πριν την εμφάνιση στον Ευρωπαϊκό χώρο των γλωσσο-σκεπτικιστών φιλοσόφων και διανοητών, είχε προηγηθεί – ακόμη και του Εκκλησιαστή – μία μακρά Ανατολική παράδοση αμφισβήτησης της Γλώσσας. Στις Ουπανισάδες για παράδειγμα, – τα αρχαία Ινδουιστικά ιερά κείμενα, – διαβάζουμε:

Εκεί, το μάτι δεν φτάνει.

Η ομιλία, δεν φτάνει, ούτε το μυαλό.

Δεν γνωρίζουμε, δεν καταλαβαίνουμε

Πώς θα μπορούσε να το διδάξει κανείς;¹⁸

Κι ο πιο αναγνωρίσιμος στον Δυτικό κόσμο δάσκαλος του Ταοϊσμού, ο Λάο-Ζι, ξεκινά το περίφημο Ταό Τε Τσινγκ με τον εξής τρόπο:

Το Τάο που μπορεί να ειπωθεί

δεν είναι το αμετάβλητο Τάο.

Τα ονόματα που μπορούν να το ονομάσουν

δεν είναι τ' αμετάβλητα ονόματα.¹⁹

Εξ ορισμού, υπάρχει πάντα ένα αγεφύρωτο κενό μεταξύ ενός 'Ταό τής ομιλίας'²⁰ και του πραγματικού, δυσπρόσιτου και σιωπηλού Ταό τής πραγματικότητας: "Υπάρχει πάντα ένα χάσμα μεταξύ αυτού που μπορεί να πράξει ένα 'Ταό τής ομιλίας' κι αυτού που συμβαίνει όντως στην πραγματικότητα. 'Ένα 'Ταό τής ομιλίας' είναι δυνατόν να αποδειχθεί ανεπαρκές στο να πραγματώσει αυτό που πραγματικά συμβαίνει. Του λείπει η 'συνέπεια', ώστε να είναι ικανό να καθοδηγεί την πραγματική κοινωνική μας συμπεριφορά".²¹

Γιατί να υπάρχει εκ των πραγμάτων αυτό το αγεφύρωτο χάσμα μεταξύ λέξης και πραγματικότητας; Διότι, αφ' ης στιγμής η λέξη – δηλαδή το σημείο – καλείται να αναφερθεί σε κάποιο πράγμα – το σημαινόμενο – πρέπει αναγκαστικά και να το υποκαταστήσει, να το εκτοπίσει. Το σημείο 'προσθέτει' τρόπον τινά τον εαυτό του στο σημαινόμενο, αποτελώντας ένα είδος 'πλεονάσματος', σύμφωνα με τη διατύπωση του Ντεριντά. Υπ' αυτήν την έννοια, η λέξη, το σημείο, αποτελεί πάντοτε ένα 'πρόσθετο', ένα 'συμπλήρωμα' του πράγματος αυτού καθαυτό: "Το συμπλήρωμα προσθέτει τον εαυτό του, είναι ένα πλεόνασμα, μία πληρότητα η οποία εμπλουτίζει μία άλλη πληρότητα, το πιο πλήρες μέτρο της παρουσίας. Προσθέτει και συσσωρεύει παρουσία".²²

Όντας ένα 'συμπλήρωμα' του σημαινόμενου, το σημείο είναι καταδικασμένο να παραμένει μία καθαρή εξωτερικότητα, μία ξένη οντότητα ως προς το ίδιο το σημαινόμενο – το πράγμα το οποίο επιχειρεί να αναπαραστήσει, υποκαθιστώντας το κι εκτοπίζοντάς το.²³ Η ύπαρξη του σημείου, κατά κάποιον τρόπο, σημαίνει την εξάλειψη του πράγματος. Κι αυτή ακριβώς η 'συμπληρωματικότητα', η 'εξωτερικότητά' της σε σχέση με τον πραγματικό κόσμο, καθιστά τη Γλώσσα κάτι το εγγενώς περιορισμένο κι ανεπαρκές.

Αυτόν ακριβώς τον εγγενή περιορισμό της διέκριναν από νωρίς Ανατολικοί φιλόσοφοι όπως οι Βουδιστές Νικāγα, οι οποίοι υποστήριξαν ότι, ακριβώς λόγω αυτού της του περιορισμού, δεν είναι ποτέ δυνατόν να συλλάβουμε ή να εκφράσουμε την Αλήθεια μέσω της Γλώσσας.²⁴

Η λειτουργία της Γλώσσας δεν μπορεί παρά να είναι απλά επιτελεστική. Δεν πρέπει κανείς να συγχέει τον επιτελεστικό της αυτόν χαρακτήρα με την ίδια την Πραγματικότητα ή την Αλήθεια κι οι Βουδιστές φιλόσοφοι, ειδικά αυτοί της παράδοσης του Ζεν, έχουν επιμείνει ιδιαίτερα σ' αυτήν τη θεμελιώδη διάκριση: “Η θεώρηση της γλώσσας ως ενός μέσου ή ως φορέα της αλήθειας, όχι μόνο αποτρέπει τη γλώσσα από το να μετάσχει στο ίδιο το μήνυμα της αλήθειας, αλλά και την καθιστά εμπόδιο στην κατανόηση που μπορεί κανείς να έχει περί της αλήθειας. Στο ενδιάμεσο κενό μεταξύ της αλήθειας και του δέκτη της, στέκεται η γλώσσα.”²⁵ Ως μία τέτοια εξωτερική παρεμβολή, ως ένας ενδιάμεσος φορέας, η Γλώσσα αναγκαστικά διαχωρίζει, διαιρεί και διασπά. Είναι πολύ πιθανόν, η λέξη να είναι ο παράγοντας εκείνος που ευθύνεται για την κατακερματισμένη ανθρώπινη συνείδηση: το εξωτερικό και το εσωτερικό, το εγώ και το εσύ, το χθες και το μετά – όλα εκείνα τα δίπολα γλωσσικής γενεαλογίας, που αποτελούν τις συντεταγμένες τού ψυχολογικού μας κόσμου – ενός κόσμου βαθιά διαιρεμένου κι αντιφατικού, κατάστικτου από συγκρούσεις κι αντιθέσεις.

Γι' αυτό κι ο Εκκλησιαστής, μας προειδοποιεί ξανά και ξανά για την απόλυτη ματαιότητα των λέξεων:
Τα λόγια θα τελειώσουν

κι εκείνο πού 'θελες να πεις,

δε θα μπορέσεις να το πεις.

Δε θα χορτάσει να βλέπει το μάτι

Δε θα χορτάσει ν' ακούει το αυτί.²⁶

Επιδυμία

Όχι τυχαία, ο Εκκλησιαστής συνδέει τη γλώσσα με την επιθυμία. Μέχρι αυτό το σημείο, έχουμε δει πόσο απαξιωτικά μάς έχει μιλήσει για το πόσο καταστροφική είναι η αναζήτηση όλο και περισσότερων υλικών αγαθών κι απολαύσεων. Είδαμε σε ποιον βαθμό αποκηρύττει κάθε τι το εγκόσμιο, ως παράγοντα χαράς κι ευτυχίας για τον άνθρωπο. Όσα πλούτη, όση δύναμη κι εξουσία κι αν καταφέρει να συγκεντρώσει κανείς, όσο κι αν προσκολληθεί σε αγαπημένα του πράγματα, πρόσωπα κι ιδέες, όσες λέξεις κι αν επιστρατεύσει ως διαμεσολαβητές στη σχέση του με τον έξω κόσμο και τους υπόλοιπους ανθρώπους, πάντοτε θα παραμένει το ίδιο γυμνός και δυστυχισμένος, με τα χέρια του μονίμως άδεια, χωρίς τίποτε το απτό, που να μπορεί να του εξασφαλίσει τη χαρά και την ασφάλεια που αναζητά. Τα μάτια του και τα αυτιά του είναι καταδικασμένα να παραμένουν δύο όργανα θλιβερά περιορισμένα σε σχέση με την απειρότητα και την πολυπλοκότητα των ερεθισμάτων που τον περιβάλλουν, ενώ η τρομακτική εκείνη εσωτερική παρόρμησή του που λέγεται επιθυμία, θα τον ωθεί διαρκώς προς την κατοχή, ει δυνατόν, του συνόλου των πραγμάτων και των αισθήσεων που απαρτίζουν τον κόσμο, ενώ είναι τόσο προφανές ότι κάθε τέτοια ολική επικυριαρχία τού ανθρώπου πάνω στον κόσμο, είναι σε κάθε περίπτωση αδύνατη. Ο πόνος, η αίσθηση του αδύνατου, η ματαίωση, είναι τα βέβαια αποτελέσματα μίας τέτοιας διαδικασίας πάνω στον άνθρωπο.

Ως μία τραγικά πρόσκαιρη και θνητή οντότητα, ακούσια τοποθετημένη σε έναν μάλλον εχθρικό, αχανή και δυσερμήνευτο κόσμο, ο άνθρωπος γαντζώνεται από πρόσωπα, πράγματα και ιδέες, επιχειρώντας μάταια να προσδώσει ένα κάποιο περιεχόμενο και νόημα στην, κατά τα άλλα στερημένη από οποιονδήποτε σκοπό, ύπαρξή του. Και τότε βάζει στο στόμα του τις λέξεις. Με τις λέξεις βαυκαλίζεται ότι κατανοεί, ότι νοηματοδοτεί, ότι συμμετέχει, ότι κοινωνεί – σε τελική ανάλυση, οι λέξεις είναι ο θαυμαστός εκείνος άϋλος παράγοντας που προσφέρει στον άνθρωπο την ψευδαίσθηση ότι κατέχει: υλικά πράγματα, άλλους ανθρώπους, μία συνείδηση, μία ταυτότητα, τη Γνώση και κατ' επέκταση τον κόσμο όλο. Ωστόσο, σε σχέση με τη Γλώσσα, πρέπει επίσης να έχουμε υπόψη μας, ότι:

“Κάθε Ταό τού λόγου [‘a discourse dao’] δημιουργεί ένα υπόδειγμα ‘shi-fei’,²⁷ δηλαδή γεννά προτιμήσεις, οι οποίες βασίζονται [πάντοτε] σε αντιθετικούς όρους. Αυτή η δομή προτιμήσεων παράγει τότε μία γυ^{επιθυμία},²⁸ η οποία στη συνέχεια επηρεάζει την κοινωνική μας συμπεριφορά”.²⁹ Στην ίδια τη διάκριση (‘shi-fei’) – μεταξύ ‘καλού’ και ‘κακού’, ‘όμορφου’ και ‘άσχημου’, ‘ηθικού’ κι ‘ανήθικου’ κλπ. – ενυπάρχει πάντα μία ξεκάθαρη μεροληψία: ο κάθε άνθρωπος θα θέλει λογικά να ‘κατέχει’ ανά πάσα

στιγμή το ‘καλό’, το ‘όμορφο’, το ‘ηθικό’, ενώ θα τείνει να απορρίπτει τον αντίθετο πόλο – το ‘κακό’, το ‘άσχημο’, το ‘ανήθικο’. Ειδικά δε, όταν ολόκληρη η κοινωνία έχει δομηθεί πάνω σ’ αυτές ακριβώς τις διακρίσεις και επιχειρεί με κάθε δυνατό τρόπο να αναγκάσει τα μέλη της να επιλέγουν συστηματικά τους πρώτους (‘θετικούς’) πόλους έναντι των δεύτερων (των ‘αρνητικών’), τότε πραγματικά μπορούμε να κάνουμε λόγο για ένα ολόκληρο κοινωνικό σύστημα ‘διακρίσεων’ και ‘προτιμήσεων’, οι οποίες στην πραγματικότητα επικοινωνούνται και επιβάλλονται στους ανθρώπους μέσω της Γλώσσας. Αναδύεται έτσι ανάγλυφα ο μηχανισμός της γένεσης της Επιθυμίας από τη Γλώσσα κι ως εκ τούτου, αρχίζουμε να αντιλαμβανόμαστε το γιατί η βαθύτερη φύση της Επιθυμίας είναι κατά βάση συγκρουσιακού χαρακτήρα: εάν η Γλώσσα λειτουργεί στη βάση αντιθετικών δίπολων σαν τα παραπάνω, εάν η κοινωνία, μέσω τέτοιου είδους γλωσσικών δίπολων, δομεί τα ‘αξιακά’, ‘φιλοσοφικά’ και ‘ηθικά’ της συστήματα και νουθετεί – καλύτερα: εξαναγκάζει – τα μέλη της να υιοθετήσουν τα συστήματα αυτά προς τις πολύ συγκεκριμένες κατευθύνσεις που αυτή υπαγορεύει, υπό τη διαρκή απειλή της τιμωρίας, κι εάν τα μέλη της κοινωνίας υιοθετούν και συμμορφώνονται προς τα συστήματα αυτά εσωτερικεύοντάς τα αρχικά, και στη συνέχεια εκφράζοντάς τα ως ατομικές επιθυμίες, τότε φυσικά γίνεται σαφής ο βαθιά συγκρουσιακός κι επομένως ‘προβληματικός’ χαρακτήρας της Επιθυμίας εν γένει:

Η εκμάθηση των κοινωνικού χαρακτήρα διακρίσεων περιλαμβάνει την εσωτερίκευση των προτιμήσεων της κοινωνίας. Διακρίνοντας μεταξύ του ‘έχω’ και του ‘μου λείπει’, μαθαίνουμε να προτιμούμε το να ‘έχω’. Διακρίνοντας μεταξύ του όμορφου και του άσχημου, μαθαίνουμε να προτιμούμε το όμορφο. Η εκμάθηση των ονομάτων δίνει σχήμα στις συμπεριφορές μας και στις επιθυμίες μας. Αυτό συμβαίνει γιατί μαθαίνουμε τα ονόματα, μιμούμενοι τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους αυτά χρησιμοποιούνται για τη διαμόρφωση συγκεκριμένων επιλογών, σε διαφορετικές περιστάσεις και συγκείμενα τής καθημερινότητας. Δεν τα μαθαίνουμε στην τάξη ενός σχολείου απλώς απομνημονεύοντάς τα. Κι έτσι λοιπόν, μαθαίνουμε να αφήνουμε τα ονόματα να κάνουν αυτά τις επιλογές εκείνες που θέλουν τα κοινωνικά μας συστήματα (οι δάσκαλοί μας).³⁰

Φτάνοντας την Ταοϊστική αυτή γλωσσική συλλογιστική στο απώτατο σημείο της, ο Χάνσεν καταλήγει ορθά ότι, στην ουσία, όλα εκείνα τα συστήματα σκέψης: “... τα οποία τείνουμε να θεωρούμε ως ‘ηθικές θεωρίες’ – [αυτά που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε ‘συμβατικά Ταό’] – είναι ονοματολογικά συστήματα, τα οποία μας καθοδηγούν”³¹ κι ότι “Ελευθερία από τα ονόματα [τις λέξεις] και τις διακρίσεις, σημαίνει ελευθερία από την επιθυμία.”³²

Η επιθυμία για το περισσότερο, με όλα τα προβλήματα που αυτή επιφέρει – προσκόλληση σε υλικά αντικείμενα, πρόσωπα κι ιδέες, σύγκρουση, ανικανοποίητο, βία, – φαίνεται να αναγνωρίζεται εδώ ως ο βασικός διαβρωτικός παράγοντας που ευθύνεται για τον εκφυλισμό τού ανθρώπου και την απόσχισή του από τη Φύση, την Πραγματικότητα και την Αλήθεια. Ο Εκκλησιαστής, και σ’ αυτό το επίπεδο, δείχνει να έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από τις γεωγραφικά κοντινές του, σύγχρονες αλλά και προγενέστερες Ανατολικές φιλοσοφικές παραδόσεις. Και το δικό του το μήνυμα είναι, μεταξύ άλλων, ένα μήνυμα συνειδητής αποκήρυξης της επιθυμίας, στη βάση της απόλυτης και πασιφανούς ματαιότητας κάθε υλικής ή ιδεατής κτήσης εκ μέρους τού ανθρώπου. Η δε (συνειδητή) αποκήρυξη της επιθυμίας και της ταύτισης φαίνεται να σχετίζεται με – ή καλύτερα, να διέρχεται μέσω – μίας εξίσου συνειδητής εγκατάλειψης της γλώσσας:

Εδώ τα λόγια τέλειωσαν,
ακούστηκαν τα πάντα.³³

Καμία απάντηση, καμία λύση δεν μπορεί τελικά να δοθεί μέσω γνώσεων, λέξεων ή σκέψης. Κατά περίεργο τρόπο μάλιστα, κάθε τέτοια αναζήτηση φαίνεται πως καταρρέει ολοκληρωτικά, την ίδια ακριβώς στιγμή που αρχίζει να κρυσταλλώνεται σε λόγο και σκέψη. Πολύ πιθανόν κι η ίδια η έννοια της ‘αναζήτησης’ να είναι μία ακόμη φενάκη, μία ακόμη ουτοπία, από τις μυριάδες που έχει την ικανότητα να κατασκευάζει ο ανθρώπινος νους. Η ίδια η λέξη ‘αναζήτηση’ άλλωστε υπονοεί ένα είδος επιθυμίας κι ελπίδας.

Κατά πάσα πιθανότητα, η Αλήθεια βρίσκεται κάπου έξω από την ανθρώπινη συνθήκη – όχι τόσο με την έννοια της φυσικής απόστασης, αλλά μάλλον ως κάτι το οποίο υπακούει σε νόμους πολύ διαφορετικούς από αυτούς που κυβερνούν την ανθρώπινη κατάσταση. Ίσως τελικά να είναι ακριβώς η παύση κάθε

λέξης και σκέψης, κάθε κίνησης κι αναζήτησης, κάθε ελπίδας και προσδοκίας, η αναγκαία συνθήκη για την ένωση με το μεγάλο Ταό, για την ‘επίτευξη’ του ‘σατόρι’ κατά Ζεν, της ‘νιρβάνα’ των Βουδιστών. Η σοφία είναι μία ποιότητα, μία κατάσταση του νου, που εξ ορισμού αρνείται την πολυμάθεια, τη γλώσσα και τη γνώση: “Πολυμαθίη νόνον ού διδάσκει Ἡσίοδον γαρ ἀν ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην, αὗτίς τε Ξενοφάνεά τε καὶ Ἐκαταῖον” [“Η πολυμάθεια δε διδάσκει να σκέφτεσαι αν ἡταν ἔτσι θα είχε διδάξει τον Ησίοδο και τον Πυθαγόρα, ακόμα και τον Ξενοφάνη και τον Εκαταῖο”], έχει πει ο Ηράκλειτος.³⁴

Σοφία

Πολύ περισσότερο λοιπόν από το να είναι κανείς πολυμαθής, είναι σημαντικό να διαθέτει και μία εντελώς διαφορετική ποιότητα του νου και της καρδιάς, που υπερκεράζει κάθε άλλο ανθρώπινο χαρακτηριστικό: τη σοφία. Μία πρωτίστως Ανατολική ‘αξία’, την οποία ενστερνίζεται και ο Εκκλησιαστής.

‘Οπου ως ‘σοφία’ μπορούμε να ορίσουμε ακριβώς την ολοκληρωτική αποκήρυξη της λέξης, αλλά και κάθε έννοιας ψυχολογικής ή υλικής συσσώρευσης, κάθε ταύτισης με υλικά ή άϋλα πράγματα και με ανθρώπους. Σε τελική ανάλυση, μπορούμε να πούμε ότι η σοφία είναι η συνειδητή και ολική αποκήρυξη κάθε επιθυμίας. Όχι βεβαίως με την απλοϊκή έννοια του βιασμού σώματος και ψυχής, της βίαιης ανάσχεσης κάθε σωματικής και ψυχολογικής ορμής για υλικά αγαθά και απολαύσεις. Όχι με την έννοια της σεμνοτυφίας, της επιβεβλημένης και τελετουργικής νηστείας ή του ανόητου αναχωρητισμού σε απομονωμένα από τον κόσμο και τη ζωή κοινόβια. Όχι με τους απειράριθμους εκείνους παλιμπαιδισμούς και τις αφύσικες συμπεριφορές απέναντι στο σώμα και στο πνεύμα, στις οποίες προσέφυγε ανεξαιρέτως κάθε μία από τις λεγόμενες ‘επίσημες θρησκείες’. Η πραγματική σοφία δεν σχετίζεται με τη γνώση, ούτε με την εξυπνάδα, δεν είναι συνάρτηση κανενός είδους παιδαριώδους τελετουργικού ή λεκτικού δόγματος, κανενός είδους βίαιης καταστολής των βιολογικών ορμέμφυτων τού ανθρώπου. Δεν είναι δυνατόν να οριστεί, δεν μπορεί να διδαχθεί ή να μεταδοθεί με λέξεις. Κι όμως, με την πραγμάτωση αυτής της άλλης σοφίας, της αληθινής, πολλά θαυμαστά πράγματα μπορούν να συμβούν. Εξηγεί ο Εκκλησιαστής:

Λίγη σοφία καλύτερη

απ' των κουτών τη δόξα.

Ίσια βαδίζει ο σοφός,

στραβά τραβά ο άμυαλος.³⁵

‘Άμυαλος’ είναι βέβαια ο μέσος άνθρωπος, αυτός που αρκείται σε μία ζωή επιφανειακή, έρμαιο των βασικών, αδυσώπητων βιολογικών και ψυχολογικών μηχανισμών που τον κυβερνούν. Όπως είδαμε, στην πλειοψηφία τους οι άνθρωποι προτιμούν να αναλώνουν τη σύντομη ζωή τους στην επιφανειακότητα και τις διασκεδάσεις. Ο σοφός άνθρωπος αντιθέτως σωπαίνει, γιατί γνωρίζει τη ματαιότητα κάθε τέτοιου είδους επιφανειακότητας, ενόψει του κοινού, αναπότρεπτου κι οριστικού τέλους όλων:

Στο σπίτι των θρήνων

είν’ ή καρδιά του σοφού

του άμυαλου στα γλέντια.³⁶

Οι περισσότεροι άνθρωποι θα αναζητήσουν τα υλικά αγαθά και το χρήμα με κάθε τρόπο, ελπίζοντας πως σ’ αυτά θα βρουν την ευτυχία, όμως ο σοφός άνθρωπος απέχει συνειδητά από κάθε τέτοια ανόητη επιδίωξη:

Ίσκιο δίνει η σοφία,

του χρήματος τον ίσκιο

Θα σου δώσει η σοφία

γνώση για να ζεις.³⁷

Όχι βεβαίως τη γνώση της συσσώρευσης – αυτή όπως είδαμε δεν οδηγεί παρά μόνο σε θλίψη – αλλά την ουσιαστική, βαθιά Γνώση που, μόνο αυτή, μπορεί να οδηγήσει σε μία ζωή αρμονική κι ευτυχισμένη. Σίγουρα, στην επικράτεια αυτής της Γνώσης δεν ανήκουν η σωρευτική γνώση των πληροφοριών και των κενών λέξεων, ούτε το χρήμα, η εξουσία κι η δύναμη:

Ο σοφός φυλάει τα λόγια του. Προτιμά να στοχάζεται σιωπηλά για τη ζωή και τον εαυτό του κι απέχει

συνειδητά από την απερίσκεπτη ομιλία των πολλών. Γ' αυτό και, όταν αποφασίσει να μιλήσει, τα λόγια του έχουν παρασάγγας μεγαλύτερη σημασία από αυτά των ισχυρών και των πλουσίων:

Πιο χρήσιμη η σοφία
παρά οι δέκα δυνατοί
που κυβερνούν την πόλη.³⁸

...

Τα ήρεμα τα λόγια του σοφού
ακούγονται πιο δυνατά
απ' τις κραυγές των ισχυρών
που λογική δεν έχουν.

Είν' η σοφία πιο δυνατή
απ' του πολέμου τα όπλα.³⁹

Όμως, στη φύση αρέσει να κρύβεται: “Φύσις κρύπτεσθαι φιλεῖ” [“Η φύση να κρύβεται αγαπά”].⁴⁰ Το ίδιο και στη σοφία. Και δυστυχώς, δεν υπάρχει κανένας χάρτης ή εγχειρίδιο που να μας περιγράφει επακριβώς την ‘οδό’ που θα μας οδηγήσει σ’ αυτήν. Δεν μπορούμε να την προσεγγίσουμε ακολουθώντας πιστά συγκεκριμένες οδηγίες. Δεν είναι δυνατόν να μας μεταδοθεί ή να την μεταδώσουμε σε άλλους με τον οποιονδήποτε τρόπο. Μπορούμε ίσως να την πλησιάσουμε αρνητικά – απορρίπτοντας καθετί που δεν ανήκει σ' αυτήν:

Τη σοφία δοκίμασα,
είπα: “σοφός θα γίνω”.

Μα η σοφία κρύφτηκε,
σε βάθος που δε φτάνω.

Κύκλους και κύκλους έκανα,
εγώ και η καρδιά μου,
να δω, να καταλάβω,
τη σοφία του σοφού,
του ανόητου τη βία,
την τρέλα, τη βλακεία.⁴¹

Το μονοπάτι προς τη σοφία είναι σκοτεινό και δύσβατο, κανείς δεν μπορεί να πει με βεβαιότητα πού ακριβώς βρίσκεται η επικράτειά της ή πώς φτάνει κάνει σ' αυτήν κι όμως, μόνο με τη σοφία έχει ίσως ο άνθρωπος κάποια πιθανότητα να ζήσει μία ζωή ανώτερου επιπέδου από την κτηνώδη ζωή της μάζας. Όμως φευ, ο σκεπτικισμός τού Εκκλησιαστή είναι απόλυτος και δεν του επιτρέπει να βρει αγκυροβόλιο ούτε στο φωτεινό λιμάνι της σοφίας. Πρώτα και κύρια, διότι δεν είναι ικανός να την ορίσει, ούτε και να χαράξει μία γραμμή πλεύσης που θα τον οδηγήσει σ' αυτήν. Άλλα κυρίως, γιατί ούτε κι η σοφία τού φαίνεται τελικά η αναγκαία συνθήκη που θα τον απαλλάξει από την επίμονη κι ανησυχαστική επίγνωση της προσωρινότητας και της ματαιότητας των πάντων. Είτε έτσι, είτε αλλιώς, σοφός ή βλάκας, κάθε άνθρωπος έχει την ίδια μοίρα τελικά. Τον θάνατο:

“Ανώφελο κι αυτό.

Θα ξεχαστεί κι ο λογικός,
όπως ξεχνιέται κι ο κουτός
Θα ξεχαστούν τα πάντα.

Κι όπως πεθαίνει ο ανόητος,
ίδια πεθαίνει κι ο σοφός.”⁴²

Εφόσον δεν είναι ικανός να ορίσει τη σοφία – πόσο μάλλον να την πραγματώσει – ο Εκκλησιαστής παραδίδεται και πάλι στην απαισιοδοξία και τον μηδενισμό. Το ίδιο δεν συμβαίνει και με τους περισσότερους από εμάς; Αδυνατώντας να συλλάβουμε μία κατάσταση αμόλυντη από τη διαρκή και βασανιστική υπερδιέγερση του νου μας, μία κατάσταση απαλλαγμένη από τα δεσμά της επιτακτικής επιθυμίας, της προσκόλλησης στα πράγματα και τους ανθρώπους, με όλο τον φόβο, τον πόνο και τη θλίψη που επιφέρουν, πελαγοδρομούμε στα ίδια βρώμικα, ανιαρά επαναλαμβανόμενα σοκάκια τού νου μας, με μόνη μας πυξίδα τη μνήμη και την εμπειρία μας. Κι όταν ακόμη επαναστατούμε κι

εμφανιζόμαστε προς στιγμήν αποφασισμένοι να αναζητήσουμε την αυτογνωσία και τη σοφία, το κάνουμε και πάλι στο ίδιο στενό μονοπάτι της προσωπικής μας μνήμης και του Εγώ μας, γι' αυτό και γρήγορα γυρίζουμε πίσω, περισσότερο δύσθυμοι, αποκαρδιωμένοι και παραδομένοι στη μοίρα μας από ποτέ.

Στο κάτω, σκεφτόμαστε τότε, τι σημασία έχουν όλα αυτά, αφού ό,τι κι αν προσπαθήσουμε να κρατήσουμε στην παλάμη μας, αυτομάτως γίνεται στάχτη και νεκρό παρελθόν; Ματαιότης ματαιοτήτων, εἶπεν ό ἐκκλησιαστής, ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης. Τι σημασία έχει εάν κανείς μιλά ακατάσχετα ή σωπαίνει, αν είναι σοφός ή ανόητος, αν αναζητεί την Αλήθεια ή αν προτιμά να ζει στον βόρβορο σαν τα γουρούνια; Όπως άλλωστε προτιμά να ζει κι η πλειοψηφία των ανθρώπων του όχλου. Και τι έγινε, αν ο αριστοκράτης-φιλόσοφος Ηράκλειτος είπε κάποτε με νόημα για τους ανθρώπους της μάζας “*Sues caeno, cohortates aves pulvere vel cinere lavari*” [“Υες βορβόρω ἥδονται μᾶλλον ἢ καθαρῶ ὑδατὶ”] - [“Τα γουρούνια κυλιούνται μες στη λάσπη, τα πουλερικά μες στη σκόνη ἢ μες στη στάχτη”];⁴³ Ο Εκκλησιαστής στο σημείο αυτό βρίσκεται σε σύγχυση. Αντιλαμβάνεται από τη μία ότι “Ο άνθρωπος ο λογικός έχει μάτια να κοιτά ο ανόητος περπατά τυφλός,”⁴⁴ όμως την ίδια στιγμή βλέπει ως εξίσου αληθινή και την ακριβώς αντίθετη άποψη: “Μα είδα κι αυτό: κι ο άμυαλος κι ο λογικός ίδια κατάληξη έχουν.”⁴⁵

Πουθενά δεν μπορεί να βρει ο Εκκλησιαστής κάτι που να δικαιολογεί την ύπαρξη του ανθρώπου στον κόσμο, κάτι που να τη νοηματοδοτεί και να τη γεμίζει με περιεχόμενο και μία ‘σταθερή’ θα λέγαμε αξία. Όλα φευγαλέα, προσωρινά και άπιαστα, αφήνουν μονίμως μία πικρή επίγευση στον άνθρωπο που αναζητά τη Σοφία και την Αλήθεια. Όπου κι αν γυρίσει να κοιτάξει ο Εκκλησιαστής, το ίδιο βλέπει:

Δεν υπάρχει πράγμα ν' αξίζει

να το φάει ο άνθρωπος,

να το πιει,

να το δείξει στην ψυχή του

και να πει:

“γι' αυτό που πάλεψα άξιζε.”⁴⁶

Και τότε ο Εκκλησιαστής οργίζεται:

Και μίσησα τη ζωή.

Γιατί όλα τα έργα πού 'γιναν

κάτω από τον ήλιο

για μένα γίναν μαύρα

όλα τους ανώφελα,

κυνήγι του ανέμου.⁴⁷

Μισεί αυτήν τη μάταιη κι ανώφελη ζωή, ένα παιχνίδι σκιών και φαντασμάτων, ένα 'κυνήγι του ανέμου'. Ενώ προς στιγμήν είχε φανεί ότι στη σοφία είχε βρει τη λύση στο πρόβλημα της απόλυτης έλλειψης νοήματος και της ματαιότητας της ζωής του ανθρώπου, τελικά, σε μία κρίση απόλυτου σκεπτικισμού κι απαισιοδοξίας, δείχνει περισσότερο μετέωρος από ποτέ. Αν μπορούσε ίσως κανείς, αυτήν τη δύσκολη στιγμή, να απευθυνθεί στον συνάνθρωπο;

Homo homini lupus est

Μπροστά στο αδιέξοδο στο οποίο έχει φτάσει προσώρας ο Εκκλησιαστής, θα ήθελε να μπορούσε τουλάχιστον να στραφεί προς τον πλησίον του. Αφού όλοι οι άνθρωποι μοιράζονται την ίδια θλιβερή μοίρα, – να πρέπει να γεννηθούν, να υποφέρουν και τελικά να πεθάνουν, – αφού όπου κι αν γυρίσει το βλέμμα του ο Εκκλησιαστής βλέπει την ίδια κενότητα και έλλειψη νοήματος για όλους, θα ήθελε τουλάχιστον να μπορούσε να κάνει μία χειρονομία αλληλεγγύης κι αγάπης προς τον συνάνθρωπό του, μία χειρονομία που θα τον παρηγορούσε ή θα τον έσωζε την ύστατη στιγμή από τη ματαιότητα και τη θλίψη αυτού του κόσμου. Μα δεν υπάρχει καμία θέση για ουμανισμό και ζεστασιά στο βασανιστικό εσωτερικό ταξίδι του Εκκλησιαστή. Μέσα σε μία τόσο ζοφερή κατάσταση, μέσα σε τόση ματαιότητα, θα ήταν λογικό τουλάχιστον για τους ανθρώπους να βοηθούν ο ένας τον άλλον και μαζί, να πορεύονται προς το κοινό τους πεπρωμένο. Όμως και πάλι, ο Εκκλησιαστής βλέπει παντού γύρω του μόνο φθόνο και μίσος:

... κάθε ζωή τελειώνει με λυγμούς,
και με τον θάνατο του άλλου
η καρδιά του ζωντανού γλυκαίνεται.⁴⁸

Κάθε άνθρωπος νομοτελειακά θα πεθάνει. Κι όμως, αδυνατώντας προφανώς να αντιμετωπίσει το γεγονός τού δικού του θανάτου, φτάνει στο σημείο να αντλεί χαρά από τον θάνατο των άλλων:
Και του ανθρώπου η καρδιά

γέμισε με κακία.

Σκέφτηκε τη ζωή του

και τού 'ρθε μαύρη τρέλα.⁴⁹

Όσο κι αν προσπαθήσει ο άνθρωπος να καλύψει τον θεμελιώδη φόβο τού θανάτου με λέξεις, γνώσεις, πίστεις, δόγματα, γενικά με προσκολλήσεις κάθε λογής, αυτός θα βρίσκει πάντοτε τον τρόπο να δηλώνει την παρουσία του και να του υπενθυμίζει ότι ζει, όντας νεκρός: "Στη θέα τού άτεγκτου χρόνου, ο οποίος προχωρά αργά αλλά σταθερά, νιώθεις τόσο ανίσχυρος να προασπίσεις τη ζωή σου, όσο κι ένας νεκρός κι υποφέρεις ανά πάσα στιγμή τον πόνο του θανάτου. Τον πόνο αυτόν που είναι κοινός σε κάθε πράγμα που ζει χωρίς να έχει τη ζωή μέσα του, που ζει χωρίς πειθώ, που φοβάται τον θάνατο ενόσω ζει,"⁵⁰ έχει γράψει ο Μίκελστετερ.

Στα διάκενα της αυταπάτης που με τόση πολλή επιμέλεια και κόπο χτίζει ο καθένας μέσα του, ακριβώς για να ξεγελάσει τον θάνατο, να πείσει τον εαυτό του ότι ζει, ενώ στην πραγματικότητα έχει πεθάνει από τη στιγμή που γεννήθηκε – της αυταπάτης με άλλα λόγια τού Εγώ ή της περσόνας για να χρησιμοποιήσουμε τον όρο τού Κάρλο Μίκελστετερ – εξακολουθεί να φωλιάζει ο θανάσιμος φόβος του θανάτου και είναι αυτός τελικά ο παράγοντας που πυροδοτεί και την ασύληπτη βία τού ανθρώπινου όντος. Ο άνθρωπος μισεί τον διπλανό του, εποφθαλμιά την περιουσία του, δυστυχεί με τις χαρές του κι επιχαίρει με τα δεινά και τις συμφορές του. Αποφεύγει έτσι με κάθε τρόπο να επικεντρωθεί στη δική του ζωή και στα δικά του προβλήματα. Κι έτσι γεννιέται η ανθρώπινη κακεντρέχεια και το μίσος. Ο άνθρωπος για τον άνθρωπο λύκος είναι:

Θ' ακούσεις τον χαμάλη σου
μια μέρα να σε βρίζει,
να θέλει το κακό σου
θα πληγωθεί η καρδιά σου.

Μα εσύ μην ξαφνιαστείς:
κι εσύ το ίδιο κάνεις.⁵¹

Ο Εκκλησιαστής εποπτεύει συνολικά την ανθρώπινη Ιστορία και δεν διακρίνει τίποτε άλλο από εχθρότητα και βία τού ανθρώπου προς τον άνθρωπο:

Όλα αυτά τα είδα
και την καρδιά μου έδωσα
σ' όλα τα έργα πού 'γιναν
κάτω από τον ήλιο
σ' όλα που κάνει ο άνθρωπος άνθρωπο για να βλάψει.⁵²

Γιατί; Ποιο το νόημα όλης αυτής της μικροπρέπειας; Ίσως κανένα και πάλι. Ίσως είναι κι αυτό ένα απλό γεγονός, το οποίο αρνούμαστε πεισματικά να δεχτούμε: ότι ο άνθρωπος δεν είναι τίποτε παραπάνω από ένα ζώο.

Κι είπα μες στην καρδιά μου:
τον άνθρωπο ο θεός θα κρίνει
στον άνθρωπο ο θεός θα δείξει
ο άνθρωπος τι είναι: ζώο.⁵³

Οι άνθρωποι έχουν κοινή μοίρα, μα δεν το αναγνωρίζουν. Ζουν – ή καλύτερα, νομίζουν ότι ζουν – στο βαθμό που απεμπολούν τεχνητά από το οπτικό τους πεδίο τον κοινό για όλους θάνατο, έτοιμοι να πιστέψουν σε κάθε αυταπάτη, όσο απίθανη κι αν είναι αυτή, προσκολλώμενοι στο οτιδήποτε, όσο εξόφθαλμα ανύπαρκτο κι αν είναι, χτίζουν με κάθε τίμημα ένα οποιοδήποτε Εγώ, μια περσόνα, και

υπερασπίζονται λυσσαλέα την περσόνα τους αυτή αντιμαχόμενοι την περσόνα που, για τους ίδιους λόγους, προσπαθούν να χτίσουν για τον εαυτό τους κι οι άλλοι. Ζω, στο μέτρο που πείθω ψευδώς τον εαυτό μου ότι ζω. Χτίζω το Εγώ μου και πείθομαι πως υπάρχω – δηλαδή ότι έχω νικήσει τον θάνατο – όσο ανεδαφικό κι ανέφικτο κι αν είναι αυτό. Η ίδια η περσόνα μου, – ως μία απολύτως τεχνητή και φανταστική οντότητα που είναι, – ως ένα συνονθύλευμα ψεύτικων λέξεων, γνώσεων, πεποιθήσεων, που επιχειρούν να με διαφοροποιήσουν ως μοναδικότητα από το αδιαφοροποίητο Όλον της ζωής, έρχεται εκ των πραγμάτων σε σύγκρουση με την περσόνα κάθε άλλου ανθρώπου. Κι αυτό είναι ίσως το σημείο στο οποίο γεννάται η ανθρώπινη βία. Μα ποιο το νόημα ακόμη και της ίδιας της βίας; Πού μπορεί να οδηγήσει;

Κι είδα πως κάθε αγώνας
κι όλο το πάθος της ψυχής
είναι καρποί του φθόνου
του ανθρώπου για τον φίλο του·
ανώφελο κι αυτό,
ανεμοκυνηγητό.⁵⁴

Στον βαθμό που επιμένω να ζω δανεικά – στη βάση της δικής μου άνευ όρων ευχαρίστησης και ασφάλειας, της με κάθε τίμημα επιβεβαίωσης της δικής μου περσόνας – πρέπει αναγκαστικά να βρίσκομαι διαρκώς σε σύγκρουση με όλες τις άλλες, εξίσου τεχνητές κι ανύπαρκτες περσόνες. Όσο δεν είμαι ικανός να απελευθερωθώ άπαξ δια παντός από τον φόβο τού θανάτου – και άρα από τον φόβο γενικά, – όσο δεν είμαι σε θέση να αναλάβω τη ζωή μου, να ξεριζώσω από μέσα μου κάθε εξάρτηση από απατηλά πράγματα και ψευδαισθήσεις, όσο είμαι υποτελής της επιθυμίας που με κρατά δέσμιο στα γρανάζια τού χρόνου κι ενός διαρκώς αναβαλλόμενου ‘μετά’, όσο με άλλα λόγια δεν έχω εισέλθει ακόμη στην κατάσταση της πειθούς κατά Μίκελστετερ, θα είμαι καταδικασμένος να βρίσκομαι συνεχώς υπό το καθεστώς της ανάγκης, του φόβου κι της βίας κι επομένως, να ζω ως ζωντανός νεκρός, σε μόνιμη σύγκρουση με τον εαυτό μου και με τους άλλους.

“Και κάθε μέρα φόραγε τα άσπρα σου τα ρούχα”

Τι πρέπει λοιπόν να κάνει κανείς; Ερχόμαστε σε μία φοβερά σύντομη ζωή, χωρίς να γνωρίζουμε τίποτε, πέραν του ότι κάποια στιγμή θα πεθάνουμε. Αγωνιόμε, προσπαθούμε, μοχθούμε, ελπίζουμε, επιθυμούμε, απογοητευόμαστε, χωρίς καλά καλά να κατανοούμε τι ακριβώς είναι αυτό που θέλουμε, σε τι ακριβώς προσβλέπουμε με τις προσπάθειές μας. Δημιουργούμε και συσσωρεύουμε γνώση και, προς στιγμήν, φαίνεται πως καταφέρνουμε να επιβάλουμε την παρουσία μας στη Φύση και να δημιουργήσουμε κάτι το άξιο λόγου. Δημιουργούμε επιστήμη και τεχνολογία και υπάρχουν στιγμές που νιώθουμε πραγματικά ότι, ως άνθρωποι είμαστε οι εκλεκτοί τού Θεού: διαθέτουμε Λογική και είμαστε ανώτεροι κάθε άλλου ζώου. Προς στιγμήν, βαυκαλιζόμαστε ότι έχουμε νικήσει τον θάνατο. Οι πιο ευαίσθητοι κι ανήσυχοι από ‘μας μάλιστα, θέλουν να προχωρήσουν κι ένα βήμα πιο πέρα: θέλουν να κατακτήσουν τη Σοφία και την Αλήθεια. Ελπίζουν ότι ο άνθρωπος δεν είναι απλά το πιο τέλειο δημιούργημα του Θεού, αλλά ότι είναι ο ίδιος ο Θεός. Χρησιμοποιούμε τη Γλώσσα. Φτιάχνουμε λέξεις και εξηγούμε το καθετί – “καλλωπίσματα ὄρφνης” (“στολίδια τού σκότους”),⁵⁵ – ακόμη και την Αλήθεια και τον Θεό. Και νομίζουμε ότι έτσι τα κατέχουμε. Κι όσο εύκολα κινούμαστε στον χώρο τού ιδεατού και της ψευδαισθήσης, άλλο τόσο επιβουλευόμαστε και φθονούμε τον διπλανό μας. Και βιαιοπραγούμε κτηνωδώς εναντίον του και σκοτώνουμε ο ένας τον άλλον, χωρίς τελειωμό. Μα στο τέλος όλων αυτών, πάλι ο θάνατος μας περιμένει. Μάταια όλα, ‘ανεμοκυνηγητό’. Ακόμη και το ανθρώπινο μίσος::

Σε τι μπορεί λοιπόν να ελπίζει κανείς; Ο Εκκλησιαστής έχει φτάσει στο απώτατο σημείο της απελπισίας και του μηδενισμού. Στο σημείο αυτό, μόνες διαθέσιμες λύσεις θα ήταν η αυτοχειρία, η πλήρης απραξία, η παραίτηση από τη ζωή ή η κατάθλιψη. Όμως όχι. Ο Εκκλησιαστής δεν είναι, σε τελική ανάλυση, ένα απαισιόδοξο κείμενο. Η τουλάχιστον, δεν είναι μόνο αυτό. Κι όμως, υπάρχει ένα σημαντικό μήνυμα που έχει να μας επικοινωνήσει ο Εκκλησιαστής. Η ζωή μπορεί να αξίζει τελικά και να ‘χει κάποιο ουσιαστικό νόημα, όχι όμως όσο εμείς συνεχίζουμε να λειτουργούμε με τον τρόπο που έχουμε λειτουργήσει από τις απαρχές της Ιστορίας μας μέχρι σήμερα (και φυσικά, το δικό μας σήμερα, σε τίποτε δεν έχει διαφοροποιηθεί από το ‘σήμερα’ της εποχής τού Εκκλησιαστή):

Και είδα: ένα καλό υπάρχει, μονάχα αυτό αξίζει:

Να φας, να πιεις,

Να δεις καλό στον κόπο σου,

Κάτω από τον ήλιο,

Τις μέρες πού 'χεις για να ζεις,

Που ο θεός σού δίνει.

Αυτό το μερτικό σου.⁵⁶

Δεν έχει καμία σημασία αν ότι κάνουμε είναι εγγενώς, θεμελιωδώς, αθεράπευτα άνευ σημασίας. Η οκνηρία, η παθητικότητα, η αδιαφορία δεν έχουν καμία θέση στο όραμα του Εκκλησιαστή. Βεβαίως και πρέπει να συνεχίσουμε να καλλιεργούμε τη γη, να εργαζόμαστε, να μοχθούμε, να προσπαθούμε και να αγωνιούμε για το αποτέλεσμα του μόχθου μας. Έστω μόνο και μόνο για να απολαύσουμε τον (όποιον) καρπό αυτού του μόχθου. Αυτό είναι όλο κι όλο που μας αναλογεί και δεν είναι καθόλου λίγο, μας λέει ο Εκκλησιαστής. Μας φαίνεται ως λίγο, γιατί ολόκληρο το είναι μας, η σκέψη κι η διάνοια μας, έχουν μάθει να λειτουργούν στη βάση του σκοπού, του τέλους, του αποτελέσματος, του νοήματος, του κέρδους.

Ξέχασέ τα όλα, μας παραινεί ο Εκκλησιαστής. Ξέχνα τη δική σου περιουσία και την περιουσία του διπλανού σου, ξέχνα ότι ξέρεις κι ότι πιστεύεις, ξέχασε τον σκοπό – δεν υπάρχει κανένας – ξέχνα το πολύ και το λίγο, απάλειψε από μέσα σου κάθε επιθυμία για το περισσότερο, για την όποια ανταμοιβή των κόπων της δουλειάς σου ή για την αρπαγή των καρπών τού κόπου των άλλων. Άδειασε το μυαλό και την ψυχή σου από τα πάντα, ξέχασε τα παιδιά και την οικογένειά σου, μείνε εντελώς γυμνός, όπως ήρθες κι όπως θα φύγεις από τον κόσμο αυτόν, ολομόναχος κάτω από τον ήλιο, τον κοινό για όλους και νιώσε χαρά για το ότι είσαι ακόμη εδώ, για το ότι μπορείς και περπατάς και δουλεύεις ακόμη και τρως το φαγητό που κέρδισες με τον μόχθο σου. Τίποτε άλλο μην προσμένεις. Δεν υπάρχει τίποτε άλλο: "Δεν έχει πολλά η ζωή για να θυμάσαι."⁵⁷ Σε τίποτε απολύτως μην ελπίσεις, ούτε για μία στιγμή:

Ένα πράγμα έχουν κοινό

οι ζώντες μεταξύ τους:

όλοι πάντοτε ελπίζουν.

Το σκυλί που ακόμα ζει

έχει αξία πιο πολλή

απ' το νεκρό λιοντάρι.⁵⁸

Για τίποτε μην δυσανασχετείς. Μόνο αυτό υπάρχει και τίποτε άλλο:

Και είπα τότε μέσα μου:

γλυκιά η χαρά!

Πράγμα καλό στον κόσμο δεν υπάρχει,

πλην του να φας, να πιεις και να χαρείς

αυτή σου η μόνη συντροφιά

τις μέρες του αγώνα σου,

τις μέρες που σου δόθηκαν

να ζεις κάτω απ' τον ήλιο.⁵⁹

Κι αν η ζωή τού ανθρώπου δεν είναι τίποτε άλλο από έναν άσχημο, διαρκή αγώνα, κι αν ακόμη ο κόσμος δεν έχει κάτι το καλό να μας δώσει, μείνε απλά στη χαρά της στιγμής και της ζωής που ακόμη έχεις στα χέρια σου. Σύντομα θα προστεθείς κι εσύ στην ατελείωτη σειρά των νεκρών και τότε, πολύ απλά, θα έχουν τελειώσει όλα. Ανάσταση νεκρών δεν υπάρχει. Αυτό το γνωρίζει πολύ καλά ο Εκκλησιαστής:

Ξέρει αυτό ο ζωντανός:

μια μέρα θα πεθάνει.

Ο πεθαμένος τίποτα

τίποτα δεν γνωρίζει,

καμιά αμοιβή δεν έχει.

Τον πεθαμένο ξέχασαν.⁶⁰

Σβήσε κάθε μνήμη από το μυαλό σου, αποτίναξε τα δεσμά τού Χρόνου από πάνω σου. Ούτε στιγμή μην

κοιτάξεις προς τα πίσω η θλίψη κι η μοναξιά καραδοκούν να σε αφανίσουν:

Μην πεις:

“Τι γίνανε οι μέρες οι παλιές;

Τότε ήμουν καλύτερα”

ανόητα θα μιλήσεις.⁶¹

Διώξε τα πάντα από τον νου σου, μας λέει ο Εκκλησιαστής, μην ελπίζεις και μην περιμένεις πολλά από τη ζωή, μην ‘θέτεις ψηλά τον πήχη’, γιατί η ζωή σου θα είναι μία διαρκής απογοήτευση. Ζήτα όσο πιο λίγα μπορείς και θα λάβεις πολλά. Ζήτα πολλά κι η ζωή θα σε εκμηδενίσει. Αυτή είναι η μόνη συμβουλή που έχει να μας δώσει ο Εκκλησιαστής. Μείνε στη στιγμή, χωρίς πρόσθετες αξιώσεις. Όμως ταυτόχρονα, μην παραδίδεσαι και στη νωθρότητα, την αδιαφορία, την ακηδία. Η έλλειψη σκοπού ή νοήματος της ζωής, σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει και την παραίτησή μας, τον πεσιμισμό, τον μηδενισμό. Υπάρχει νόημα, μας λέει ο Εκκλησιαστής, κι αυτό βρίσκεται στο να κάνουμε με χαρά αυτό που κάνουμε, ότι κι αν είναι αυτό, χωρίς κάποιον ιδιαίτερο σκοπό, χωρίς πολλές πολλές σκέψεις, χωρίς καμία εκ των προτέρων επιδίωξη, χωρίς παρελθόν και μέλλον, πλήρως αφοσιωμένοι στην απλή χαρά του πράττειν, στο εδώ και στο τώρα. Τότε η ζωή αποκτά, ενδεχομένως, ένα εντελώς διαφορετικό νόημα και μπορεί επιτέλους να υπάρξει χώρος για τη χαρά:

Βγες έξω λοιπόν

φάε το ψωμί σου με χαρά,

πιες το κρασί καλόκαρδά

γιατί ήδη χάρηκε ο θεός

με τα δικά σου έργα.⁶²

Καμία τελετουργική ανοησία, καμία δογματική θρησκευτική αγκύλωση, καμία πίστη σε αλλόκοτες μεταφυσικές φαντασιοπληξίες, κανένα ‘πρέπει’ και δεν ‘πρέπει’ δεν πρόκειται ποτέ να οδηγήσουν στον ‘Θεό’. Αν υπάρχει Θεός, αυτός βρίσκεται μόνο στην άνευ όρων παράδοσή μας στη χαρά της στιγμής. Κι αυτό βεβαίως είναι ένα μήνυμα καθαρά Ανατολικής γενεαλογίας, που ουδεμία σχέση έχει με το υπόλοιπο, νεκρό και χαρακτηριστικά παιδαριώδες, οικοδόμημα της ιουδαιο-χριστιανικής πίστης.

Λες ότι είσαι πεπεισμένος με αυτό που κάνεις, όποιο κι αν είναι αυτό; Ναι; Τότε κι εγώ σου λέω αυτό: αύριο θα πεθάνεις. Αλήθεια, δεν σε νοιάζει; Σκέφτεσαι τη δόξα; Την οικογένειά σου; Όμως κι η μνήμη σου πεθαίνει μαζί μ' εσένα, μαζί σου πεθαίνει κι η οικογένειά σου. Σκέφτεσαι τα ιδεώδη σου; Έχεις κάποια τελευταία επιθυμία; Θέλεις να γραφτεί κάτι για ‘σένα στην επιτύμβια πλάκα σου; Μα, αύριο, θα είναι κι αυτά όλα νεκρά, νεκρά. Όλοι οι άνθρωποι πεθαίνουν μαζί σου. Ο θάνατός σου είναι ένας αμετακίνητος κομήτης. Στρέφεσαι προς τον θεό; Δεν υπάρχει θεός, ο θεός πεθαίνει μαζί μ' εσένα. Η βασιλεία των ουρανών καταρρέει μαζί μ' εσένα, αύριο είσαι νεκρός, νεκρός. Αύριο, τα πάντα θα έχουν τελειώσει – το σώμα σου, η οικογένειά σου, οι φίλοι, η χώρα σου, ότι κάνεις αυτήν τη στιγμή, ότι θα έκανες στο μέλλον, το καλό, το κακό, το αληθινό, το ψεύτικο, οι ιδέες σου, ο μικρός σου ρόλος, ο θεός κι η βασιλεία του, ο παράδεισος, η κόλαση, όλα, όλα. Αύριο όλα τελειώνουν – σε είκοσι τέσσερις ώρες είναι ο θάνατος.⁶³

Δυόμισι περίπου χιλιάδες χρόνια μετά, το μήνυμα του Εκκλησιαστή συνεχίζει να επηρεάζει την αφρόκρεμα της Ευρωπαϊκής Φιλοσοφίας: βρίσκει πρόσφορο έδαφος στη σκέψη του πιο ιδιοφυούς και δυστυχώς, πρόωρα χαμένου φιλοσόφου, του Κάρλο Μίκελστετερ. Την κατάσταση της απόλυτης προσήλωσης στη στιγμή, σ' αυτό που έχουμε και είμαστε, στο εδώ και στο τώρα, χωρίς περιττούς περισπασμούς, χωρίς αντιφατικές παρορμήσεις κι επιθυμίες μέσα μας, χωρίς την υπνωτιστική επίδραση ανύπαρκτων φαντασιώσεων κι ιδεοληψιών, χωρίς πολλά λόγια και γνώσεις, χωρίς ανούσιες παλινδρομήσεις από το παρελθόν στο μέλλον και τούμπαλιν, προς την οποία μάς έδειξε δυόμισι χιλιάδες χρόνια πριν ο Εκκλησιαστής, ο μεγάλος σύγχρονος θαυμαστής του, ο Μίκελστετερ, την περιέγραψε με μία και μοναδική λέξη, δανεισμένη από την αγαπημένη του αρχαία ελληνική φιλοσοφία: ‘πειθώ’. Τόσο ο Εκκλησιαστής, όσο κι ο Μίκελστετερ, θέλουν να μας αφυπνίσουν στην πραγματική ουσία των πραγμάτων, στο μοναδικό ίσως νόημα που μπορεί να έχει η ζωή αυτή για τον άνθρωπο, η κατανόηση του οποίου περνάει οπωσδήποτε μέσα από την εγρήγορση του νου και το ‘γνώθι σαυτόν’. Σε αποσπάσματα του Μίκελστετερ σαν το παραπάνω, ακούμε την ηχώ των αρχαίων αποφθεγματικών

λόγων τού Εκκλησιαστή:

Κι όσα μπορείς να κάνεις,
κάν' τα όσο μπορείς.

Γιατί στον τάφο που θα μπεις,
δεν θά 'χει τίποτα να κάνεις,
τίποτα να σκεφτείς.⁶⁴

...

Κι αυτές που πριν σε βλέπανε
απ' το παράθυρό τους
δεν θα μπορούν να δούνε.
Θα κλείσουν οι πόρτες,
φωνή δεν θά 'χει η μυλωνού.

...

μα πλέον δεν θ' ακούγεται
τραγούδι απ' τα κορίτσιά
θα σε κοιτούν από ψηλά,
να προχωράς, να φεύγεις
θα σε κοιτούν με τρόμο.⁶⁵

Γι' αυτό λοιπόν, ας μην χάνουμε χρόνο. Η ζωή είναι μικρή κι εμείς έχουμε φροντίσει να την κάνουμε όσο πιο άσχημη γίνεται. Ας μην καθυστερούμε, αναλύοντας τους λόγους για τους οποίους ο άνθρωπος είναι κακός και μοχθηρός. Ας διαγράψουμε απλά τους άλλους από το οπτικό μας πεδίο κι ας προσπαθήσουμε να ζήσουμε με ό,τι έχουμε, για όσο ακόμη το έχουμε. Ας δώσουμε όλη μας την ενέργεια και την προσοχή σε ό,τι πρέπει ή θέλουμε εμείς να κάνουμε, αυτήν εδώ τη στιγμή, εκεί όπου βρισκόμαστε τώρα. Δεν υπάρχει παρελθόν, ούτε και μέλλον. Ας ζήσουμε τον μόνο πραγματικό χρόνο τού τώρα κι ας πάψουμε να πελαγοδρομούμε στον φαντασιακό χρόνο της σκέψης. Ας αφήσουμε στην άκρη τα πολλά λόγια και τις περιπτές γνώσεις. Ας ξεχάσουμε τον Θεό, τον Παράδεισο, την ανάσταση και τη μετενσάρκωση. Παιδικές φαντασώσεις όλες τους. Καμία τους δεν υπάρχει. Ας αδειάσουμε το μυαλό και την καρδιά μας από το οτιδήποτε και τον οποιονδήποτε. Κι ας επιχειρήσουμε επιτέλους να ζήσουμε, με ανάλαφρη καρδιά και την καλύτερη δυνατή διάθεση:

Και κάθε μέρα φόραγε
τα άσπρα σου τα ρούχα,
και στάξε στο κεφάλι σου λάδι ευωδιαστό.⁶⁶

Όχι ως μίζεροι, μαυροφορεμένοι αναχωρητές, φανατικοί οπαδοί κάποιου αόριστου θρησκευτικού δόγματος που κανείς δεν κατανοεί ακριβώς, έτοιμοι να σκοτώσουν στο όνομα της ανύπαρκτης πίστης τους. Άλλα μέσα σ' αυτήν την κοινωνία – τη γεμάτη κακία, μίσος και βία – διότι αυτή είναι η μόνη διαθέσιμη επιλογή μας. Υπερβαίνοντάς την συνεχώς κι όχι απαραίτητα συμμορφούμενοι στην αρρωστημένη συνθήκη της. Και το σημαντικότερο, κάνοντας ό,τι κάνουμε με χαρά, χωρίς περιττούς προβληματισμούς για τη σκοπιμότητα ή τη ματαιότητά του.

Και φτιάξε τη ζωή σου
με το κορίτσι που αγαπάς,
την κάθε μέρα της ζωής,
της ανώφελης ζωής,
που σου δόθηκε να ζεις
σε τούτο δω τον κόσμο.
Αυτό το μερτικό σου,
αυτή η πληρωμή του ιδρώτα σου.⁶⁷

Και τότε, ίσως να αρχίσει μέσα μας το θαυμαστό ταξίδι που επί χιλιάδες χρόνια έχουμε αναζητήσει σε πλαστούς θεούς και σκοτεινούς ναούς. Κι ίσως τότε να εκπλαγούμε από τα όσα είχε τελικά να μας προσφέρει αυτή η ζωή.

Αυτό είναι το πραγματικό μήνυμα του Εκκλησιαστή, το οποίο δυστυχώς, αν κρίνουμε από την τρέχουσα κατάσταση των πραγμάτων στον κόσμο, δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα ούτε στο παραμικρό κατανοητό, από αυτούς στους οποίους απευθυνόταν. Ας κάνουμε λοιπόν ξανά μία απόπειρα να το συλλάβουμε και να το κάνουμε πράξη, εδώ που βρισκόμαστε, τώρα.

Σημειώσεις:

- 1 Ο Εκκλησιαστής, Εκδόσεις Δώμα, Αθήνα, 2017, 10.
- 2 Ο Εκκλησιαστής, 26.
- 3 Ο Εκκλησιαστής, 35.
- 4 Ο Εκκλησιαστής, 14-15.
- 5 Αξελός, Κώστας, Ο Ηράκλειτος και η Φιλοσοφία, Εξάντας, Αθήνα, 1974, 205-206.
- 6 Ο Εκκλησιαστής, 39.
- 7 Ο Εκκλησιαστής, 11.
- 8 Μπαγκουάν Σρι Ρατζίς (Οσο), Εάν πρώτα δεν πεθάνεις – Ομιλίες πάνω στον Δρόμο των Σούφι, Οργανισμός Ρατζίς, Πούνα (Ινδία), 1976, 2.
- 9 Ο Εκκλησιαστής, 76.
- 10 Ο Εκκλησιαστής, 49.
- 11 Μάουτνερ, Φρίτς, Συνεισφορές σε μία Κριτική τής Γλώσσας, Εκδόσεις Herder, Βαρκελώνη, 2001, 57.
- 12 Φουκώ, Μισέλ, Η Τάξη των Πραγμάτων, Εκδόσεις Routledge, Λονδίνο & Νέα Υόρκη, 2002, 95.
- 13 Ντε λα Τρασί, Ντεστύ, Στοιχεία Ιδεολογίας, αναφέρεται στο: Φουκώ, Η Τάξη των Πραγμάτων, 95, σημείωση 15.
- 14 Ο Εκκλησιαστής, 32.
- 15 Ο Εκκλησιαστής, 43.
- 16 Ο Εκκλησιαστής, 47.
- 17 Ο Εκκλησιαστής, 65.
- 18 Κάπρα, Φρίτζοφ, Το Ταό τής Φυσικής. Μία Διερεύνηση των Αναλογιών Μεταξύ της Σύγχρονης Φυσικής και του Ανατολικού Μυστικισμού, Εκδόσεις Shambhala, Μπάουλντερ, 1975, 29. Η έμφαση είναι δική μας.
- 19 Ταοϊσμός. Τσουάνγκ-Ζι - Ταό Τε Τσινγκ, Καστανιώτης, 1989, 115.
- 20 Έτσι μεταφράζουμε για τις ανάγκες τού παρόντος κειμένου, τον όρο “discourse dao”, όπως τον συναντούμε στο άρθρο τού Τανάκα, Κότζι “Το Όριο της Γλώσσας στον Ταοϊσμό,” Asian Philosophy, τόμος 14, τχ. 2 (Ιούλιος 2004): 191-205.
- 21 Τανάκα, “Το Όριο της Γλώσσας στον Ταοϊσμό,” 196-197. Η έμφαση είναι δική μας.
- 22 Ντεριντά, Ζακ, Περί Γραμματολογίας, Εκδόσεις The Johns Hopkins University Press, Βαλτιμόρη, 1997, 144.
- 23 Όλσον, Καρλ, Ινδοί Φιλόσοφοι και Μεταμοντέρνοι Διανοητές. Διάλογοι στο Περιθώριο του Πολιτισμού, Εκδόσεις Oxford University Press, Νέο Δελχί, 2002, 42, 48-49. Στο σημείο αυτό, ο Όλσον αναφέρεται στον Ντεριντά.
- 24 Όλσον, Ινδοί Φιλόσοφοι και Μεταμοντέρνοι Διανοητές, 36.
- 25 Παρκ, Τζιν Γ. “Το Ζεν και η Ζεν Φιλοσοφία τής Γλώσσας: μια Σωτηριολογική Προσέγγιση,” Dao: A Journal of Comparative Philosophy, τόμος 1, τχ. 2 (June 2002): 211.
- 26 Ο Εκκλησιαστής, 9.
- 27 Ο όρος shi-fei σημαίνει κατά προσέγγιση ‘σωστό-λάθος’, ‘καλό-κακό’.
- 28 Με τον όρο yudesire, ο Τανάκα αναφέρεται στη σχέση μεταξύ της γλώσσας και της επιθυμίας σύμφωνα με τον Ταοϊσμό κι ειδικότερα, όπως την έχει περιγράψει ο Τσαντ Χάνσεν στο Μία Ταοϊστική Θεώρηση της Κινεζικής Σκέψης. Μία Φιλοσοφική Ερμηνεία, Εκδόσεις Oxford University Press, Νέα Υόρκη, 2000, 212.
- 29 Τανάκα, “Το Όριο της Γλώσσας στον Ταοϊσμό,” 197-198.
- 30 Χάνσεν, Μία Ταοϊστική Θεώρηση της Κινεζικής Σκέψης, 212. Η έμφαση είναι δική μας.
- 31 Χάνσεν, Μία Ταοϊστική Θεώρηση της Κινεζικής Σκέψης, 213. Η έμφαση είναι δική μας.
- 32 Ό.π. Η έμφαση είναι δική μας.
- 33 Ο Εκκλησιαστής, 77.
- 34 Αξελός, Ο Ηράκλειτος και η Φιλοσοφία, Εξάντας, Αθήνα, 1974, 97-98.

- 35 Ο Εκκλησιαστής, 63.
36 Ο Εκκλησιαστής, 43.
37 Ο Εκκλησιαστής, 44.
38 Ο Εκκλησιαστής, 47.
39 Ο Εκκλησιαστής, 62.
40 Ρούσσος, Ευάγγελος, Ηράκλειτος (Περί Φύσεως), Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα, 1992, 2-3.
41 Ο Εκκλησιαστής, 48. Η έμφαση είναι δική μας.
42 Ο Εκκλησιαστής, 17.
43 Αξελός, Ο Ηράκλειτος και η Φιλοσοφία, 205-206.
44 Ο Εκκλησιαστής, 16.
45 Ὁ.π.
46 Ο Εκκλησιαστής, 20.
47 Ο Εκκλησιαστής, 18.
48 Ο Εκκλησιαστής, 42.
49 Ο Εκκλησιαστής, 56.
50 Μίκελστετερ, Κάρλο, Πειθώ και Ρητορική, Εκδόσεις Yale University Press, Νιου Χέιβεν & Λονδίνο, 2004, 29.
51 Ο Εκκλησιαστής, 47.
52 Ο Εκκλησιαστής, 52.
53 Ο Εκκλησιαστής, 25.
54 Ο Εκκλησιαστής, 29.
55 Μίκελστετερ, Πειθώ και Ρητορική, 69.
56 Ο Εκκλησιαστής, 37.
57 Ὁ.π.
58 Ο Εκκλησιαστής, 57.
59 Ο Εκκλησιαστής, 53.
60 Ο Εκκλησιαστής, 57.
61 Ο Εκκλησιαστής, 44.
62 Ο Εκκλησιαστής, 58.
63 Μίκελστετερ, Πειθώ και Ρητορική, 37-38.
64 Ο Εκκλησιαστής, 59.
65 Ο Εκκλησιαστής, 73.
66 Ο Εκκλησιαστής, 58.
67 Ο Εκκλησιαστής, 58-59. Η έμφαση είναι δική μας.

Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης

*Συλλαλητήρια
στὸ δωμάτιό μου*

GUTENBERG

Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης - Συλλαλητήρια στο Δωμάτιό μου - Gutenberg , 2020

Γράφει ο Αντρέας Μαντάς

Ο Μινώταυρος που καταβροχθίζει τους κατοίκους όλου του κόσμου, δεν είναι άλλος από την ανία.

Ο Γιώργος - Ίκαρος Μπαμπασάκης τον έχει νικήσει χρόνια αυτόν τον Μινώταυρο που γυροφέρμει σε όλους τους άχαρους και άσχημους δρόμους.

Δεν χρειάστηκε ποτέ κανένα μίτο, διότι ξέρει ότι ποτέ δεν θα στρέψει τα νώτα του στη θάλασσα για να χτιστεί γύρω από τον άξονα της πόλης, όπως κάνουν πολλοί γυμνοσάλιαγκες.

Τα 'Συλλαλητήρια στο Δωμάτιο μου' είναι η δική του πανούκλα πάνω στους γυμνοσάλιαγκες αυτής της πόλης.

Ο Ίκαρος γνωρίζει ότι αυτό που μας κάνει να δενόμαστε και να ενδιαφερόμαστε για κάτι που δεν έχει να προσφέρει τίποτα, είναι η ανθρώπινη ύπαρξη. Αυτή και μόνο.

Γνωρίζει ακόμη ότι αυτό το κενό, αυτή η ασχήμια της ανίας έχει γοητεία, αλλά την καταπολεμάει κάτω από έναν ανελέητο και θεσπέσιο ουρανό (Θυμάστε το εξώφυλλο του Infinite Jest του David Foster Wallace;)

Η ανθρώπινη ύπαρξη, παντού αποτελεί και μια πατρίδα με χίλιες πρωτεύουσες.

Οι χίλιες πρωτεύουσες του Ίκαρου έχουν τα ονόματα όλων των φίλων, των γυναικών, των ηρώων και των υποψηφίων ηρώων που έχουν περάσει από την ζωή του. Πολλοί από αυτούς απόντες πια.

Η απουσία προϋποθέτει μια παρουσία.

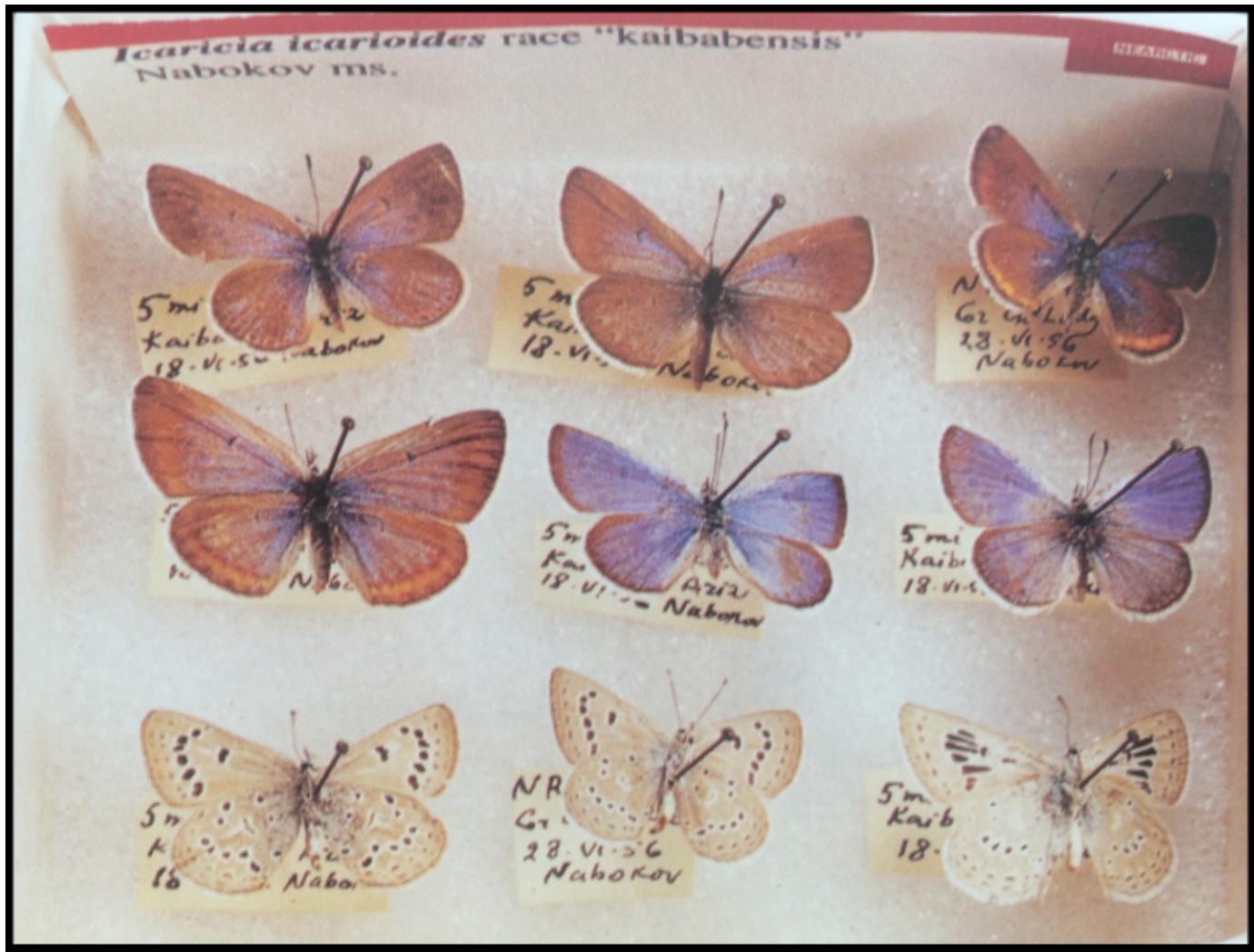
Οι απόντες είναι πάντα παρόντες στη μνήμη μας.

Ο Ίκαρος μ' αυτό το βιβλίο δείχνει να είναι παρών στον απόντα και μετριέται με απίστευτη ακρίβεια χρόνου που τους περιζώνει όλους από παντού.

Απόντες και παρόντες το ίδιο πράγμα.

Ο φίλος μου ο Ίκαρος γνωρίζει από μαύρες τρύπες. Δεν πρόκειται να τον καταπιεί καμια ιστορία, διότι έχει την ικανότητα να μηδενίζει τον χρόνο.

Είναι Einbahnstraße.

Τὸ Μονὸκλ τοῦ Tzara | Του Γιώργου-Ίκαρου Μπαμπασάκη

Most often, he prefers to call his wife *dushen'ka*, literally a diminutive of the Russian word *dusha* ("soul," "psyche"). It would have been possible to translate this word as "darling" (our choice), "sweetheart" or "dearest" (options from a discarded pile), had the writer not bedecked it with other tender adjectives: *dorogaya* ("dear"), *lyubimaya* ("beloved"), *milaya* ("lovely," "sweet"), and *bestsennaya* ("priceless"). We used "dear darling" a few times in spite of its sounding too alliterative, resorted to "beloved darling" rarely, tried "sweet darling" once or twice, and once (April 15, 1939) had to go along with "My beloved and precious darling." Unfortunately, even that baroque phrase does not fully convey the fretful and persistent affection of the Russian "*dushen'ka moya lyubimaya i dragotsennaya*," with its one and a half times as many syllables and with the adjectives coming cajolingly after the noun.

Μετὰ τὸ 68, οἱ ὅμορφες ἔξέγέρσεις δὲν ὑπάρχουν πιὰ / Ὑπάρχει μία / Θὰ εῖναι ἀργὰ ὅταν τὴ μάθουν οἱ ἄλλοι / Γιᾶς Μᾶς δὲν ὑπῆρξε ἀργὰ / Δὲν ὑπάρχει νωρὶς / Γιὰ τὴν Ὁμορφιὰ τῆς Ἐξέγερσής μας / Ποτὲ δὲν ἔπαιξε ἀνόρεχτα γιὰ μᾶς ὁ Dizzy / Ἀσχημό ἡλιοβασίλεμα δὲν ἀπλώθηκε / Κι ἂς ζοῦμε στὰ ἐρείπια μιᾶς ἐποχῆς / Κι ἂς ἔχουν βραχνιάσει κι οἱ κορυδαλλοὶ / Ὁχι, ὥχι / Κάναμε τα δευτερόλεπτα αἰῶνες ἐμεῖς / Τῆς ἄπονης κλεψύδρας οἱ γητευτὲς / Μὲς στὴν ἀσπλαχνη ἀσχήμια εἴμαστε τὸ Ἀλεφ τῆς Ὁμορφιᾶς, Ὁμορφιά μου / Καὶ θὰ εἴμαστε, Pupik καὶ Pupuss μου / Θὰ εἴμαστε / Ὡ Ἄλικη Ἄλικη στὴ Χώρα τῶν Τραυμάτων

Έκείνο τὸν καιρό, δὲν μᾶς ἀφοροῦσε παρὰ μόνον ἡ Διαλεκτικὴ Ποίηση/Στρατηγική / "Ημασταν στὴν Προϊστορία τοῦ "Ερωτος, στὴν Ἀρχαιολογία τῆς Ἁγάπης / Ἄκομα καὶ τὰ πιὸ ἀσχημα τοπία τῆς πόλης, τὰ ὄμόρφαινε τὸ βλέμμα μας / Ἀναζητούσαμε μὲ πάθος τὸ μονὸκλ τοῦ Tristan Tzara, τὴν νέα ἐκδοχὴ τῆς Liebesnacht καὶ τὴ βρίσκαμε τόσο στὸ Credo του Arvo Pärt ὅσο καὶ στο Yoo Doo Right τῶν Can / "Ἐργα ποὺ ἔχουν συντεθεῖ στὴ φλογοβόλα ποίηση του 1968, αμφότερα / Κι ἔτσι ἀποκαθιστούσαμε περιπαθῶς κάποιες ἀσυνέχειες στὴν ἴστορία / Δὲν ἡμασταν ὄλετῆρες / "Ημασταν μ' ἔκείνους ποὺ ὄμορφαινουν τὴ μοίρα ράβοντας καὶ μπαλώνοντας τὰ κουρέλια τοῦ Πάθους

Χανόμασταν χωνόμασταν χυνόμασταν στὰ χάσματα ὁ "Ἐνας τοῦ "Άλλου / Κι ὅταν ψελλίζαμε, ἀποκαμωμένοι λυτρωτικὰ ἀπὸ τὴν κλινοπάλη, "Σαγαπῶ" / κλείναμε τὸ τετραπλὸ γαλαζοκόκκινο μάτι μας / στοὺς Lovers τοῦ κόσμου ὅλου / Στοὺς Leaders τῶν ματαιωμένων & ματωμένων ἔξεγέρσεων / Τούς λέγαμε: "Μὲ τὴν εὐλογία Σας θὰ τὰ καταφέρουμε καλύτερα, θεμελιώνουμε τὴν Ὑπόθεσή μας στὸ μηδέν, σύμμαχους ἔχουμε τὴν Ἀστρόσκονη, τὴν Πεταλούδα, καὶ τὴν Καμέλια, τίποτε ἄλλο δὲν ἔμπιστευόμαστε"/ Χαλάσματα χορταριασμένα γύρω μας / Φορᾶμε τὸ μονὸκλ τοῦ Tzara, μιλᾶμε στὸν πληθυντικὸ / Τὸ βλέμμα τοῦ Rimbaud σοβεῖ πίσω ἀπ' τὰ μαῦρα & κόκκινα γυαλιά μας

Ανακαλύπταμε τὶς χάρες & τὶς χαρὲς τῆς Παιδικῆς Ἡλικίας / Θύαμε στὰ Θέλγητρα τῆς Θλίψης / Ή Μελαγχολία ἥταν ἡ Μάνα μας / Πατέρας μας ἥταν ὁ Πόθος / Τὸ σκάκι καὶ τὸ σκράμπλ ἥσαντε τ' ἀθύρματά μας / "Ολη τὴ νύχτα, κάθε νύχτα, παίζαμε τὸ σεῖστρον, τὸ γιουκαλίλι, τὴν καζοῦ / Κυρίαρχο πάθος μας ἥταν ἡ λήθη / Τρεφόμασταν μὲ πεταλουδόσκονη, μὲ καραμέλες Ραντεβοῦ, μὲ ζαχαρωμένα ροδοπέταλα / Τὰ τελευταῖα μᾶς τὰ προμήθευε ὁ David Foster Wallace ἀπὸ τὶς Ἀποθῆκες τ' Ουρανοῦ / Ή ἐργασία μας ἥταν ν' απελευθερώνουμε γεράκια καὶ χρυσαετοὺς / Ή ἀγάπη μας ἥταν ρεβόλβερ / Κανεὶς δὲν μᾶς πλησίαζε χωρὶς νὰ κινδυνεύει

Γιώργος-Ικαρος Μπαμπασάκης
Ἐρωτευμένη Κυψέλη, 06.09.2020

[Αποσπάσματα ἀπὸ τὸ SUBLIME-F, ἐν εξελίξει ἔργο ἐρωτικῆς αύτοβιολογίας]

*Φωτογραφία: Γιώργος-Ικαρος Μπαμπασάκης

Περί μετανάστεύσεων, ταξιδιών, μετακομίσεων, και άλλων δαιμονίων | Του Γιώργου Γλυκοφρύδη

Το ταξίδι και η μετανάστευση δεν έχουν καμία σχέση. Άλλα είναι το ίδιο πράγμα. Με την διαφορά ότι από το ταξίδι, 99,9% θα επιστρέψεις. Άλλα στην μετανάστευση, το 99,9% της επιστροφής γίνεται δείκτης εντροπίας. Παιδικός, πολύχρωμος, γυάλινος βόλος μέσα σε τσίγκινο ταψί, γεμάτο μισό εκατοστό λάδι και δυο τρία καπάκια μπύρας που επιπλέουν ανάσκελα. Ως παράμετροι εφιαλτικά εύκολης καταστροφής του συστήματος αν συγκρουστούν με τον βόλο.

Το ταψί είναι πάνω σε τραπέζι με όχι ίσα πόδια, που βρίσκεται σε κακοχυμένο και κακοστεγνωμένο τσιμέντο. Ως αυλή ταβέρνας σε ακάλυπτο πολυκατοικιών.

Θέλει γιγάντια επιμονή κι υπομονή και προσοχή η επιστροφή από την μετανάστευση. Ενίστε και προσευχή. Ιδίως, όταν τα καπάκια συγκρούονται με τον βόλο.

Η μετακόμιση μπορεί να πάρει δύο πρόσημα. Ή συν ή πλην. Το συν είναι η χαρά του καινούριου. Το πλην είναι ο ξεριζωμός. Ο ξεριζωμός δεν είναι ξεριζωμός ακόμη κι όταν φτάσεις στον προορισμό της μετανάστευσης. Ακόμη κι όταν ξεκινήσεις την καινούρια ζωή. Ο ξεριζωμός είναι ξεριζωμός όταν σε αντιληφθείς να πασχίζεις να μην συγκρουστεί ο βόλος με τα καπάκια. Συνήθως είναι εικόνες από αντικείμενα που μετά από, κι εγώ δεν ξέρω πόσα χρόνια, στην καινούρια ζωή, παραμένουν σε κούτες όπως στοιβάχτηκαν κατά τον ξεριζωμό. Ή από κάδρα που στα καινούρια διαμερίσματα παραμένουν στραβά. Κρεμάστηκαν στραβά κατά την άφιξη και παραμένουν στραβά κατά την καινούρια ζωή και ίσως δεν ισιώσουν ούτε κατά την επιστροφή. Αυτό είναι που σε φοβίζει. Πως στην επιστροφή θα παραμείνουν στραβά ακόμη και στον ολοκαίνουριο τοίχο.

Πάντως εχθές που έβρεχε με καταιγίδα, μετά, έξω, είχε γίνει αυτό το θαμπό υγρό κίτρινο που το πράσινο φαίνεται μέσα του πολύ, που ένας φίλος, μου είπε, πως μοιάζει με το κίτρινο της Κρήτης όταν φυσά καυτός άνεμος από την Σαχάρα. Οπότε, αν μία καταιγίδα με ρίζες στον Ατλαντικό, γεννά τα ίδια χρώματα στα περίχωρα μιας κεντροδυτικής Γαλλικής πόλης με αυτά που γεννά ένας βαρύς άνεμος από την Σαχάρα στα Χανιά της Κρήτης, τότε ίσως αυτό να ευθύνεται για τις αλλαγές στα βιβλία.

Άλλες φορές, θεωρείς πως δεν υπάρχει τέλος. Πως η μετανάστευση είναι κάτι χωρίς τέλος. Ποιο το νόημα του τέλους στην μετανάστευση δεν το αντιλαμβάνομαι, αλλά πιθανόν να έχει να κάνει με την μετακόμιση που έγινε ξεριζωμός.

Στο αναμεταξύ, χάνεται η επαφή. Η επαφή με τη ρίζα ναι μεν υπάρχει, αλλά γίνεται γελοία. Αν η ρίζα είναι το λάδι, τότε βέβαια είναι φυσικό η επαφή με την ρίζα να γίνεται γελοία. Πώς γίνεται, το συνεχές γλίστρημα επιπέδου βαρκούλας στο πέλαγο, του βόλου, μέσα στο ταψί να μην είναι γελοίο, ένας Θεός ξέρει. Πόσο μάλλον όταν αυτός ο βόλος είναι ο δείκτης εντροπίας του συστήματος.

Μετακόμιση | Της Βίκυς Κλεφτογιάννη

Είχε μείνει μόνη στη μέση του δωματίου, αναλογιζόμενη το μοιραίο σφάλμα που είχε οδηγήσει σ' αυτό το αποτέλεσμα. Επανέφερε την εικόνα του χώρου με όλες τις αναμνήσεις, τα πρόσωπα που πέρασαν από εκεί, τις ευφάνταστες ή βαρετές ιστορίες τους, τα λάθη, τους έρωτες, τα παράπονά τους. Τους στήριξε όλους, με χαρακτηριστική ανιδιοτέλεια. Χρόνια πολλά κουβαλούσε τα βάρη τους, μοιραζόταν τις ανέμελες στιγμές τους, τους ακολουθούσε με ευχαρίστηση όταν κάποιος αποφάσιζε να κάνει κάτι πολύ τολμηρό, όπως, για παράδειγμα, να κατεβάσει το κρυμμένο βάζο με το βύσσινο γλυκό απ' το τελευταίο ράφι ή να ακούσει ξανά το ξεχασμένο δίσκο της εφηβείας του με ένα ποτήρι ουίσκι στο χέρι. Ήταν πάντα εκεί. Διακριτική και υποστηρικτική. Μέχρι τη μέρα εκείνη, που απ' το πρωί ήταν μάλλον αφηρημένη. Το νέο της μετακόμισης την είχε αναστατώσει. Ήθελε τόσο πολύ να αλλάξει περιβάλλον, αυτή η ίδια θέα στο πλακόστρωτο δρομάκι με τους λίγους περαστικούς την είχε κουράσει. Τότε ήταν που άνοιξε η πόρτα και μπήκε εκείνος. Πρώτη φορά τον έβλεπε, δεν ήξερε τις συνήθειές του, όφειλε να είναι προσεκτική και συγκεντρωμένη. Αντ' αυτού, τον υποδέχτηκε τυπικά και επιπλαία, ενώ το βλέμμα της έτρεχε ήδη έξω από ένα παράθυρο σε μεγάλο δρόμο με πολύ κόσμο και αυτοκίνητα. Τότε αυτός σηκώθηκε απότομα ρίχνοντας τη μάζα του κορμού του δεξιά, την αιφνιδίασε, προσπάθησε εκείνη τελευταία στιγμή να επιμερίσει το βάρος, μάταια, ένα τρομακτικό «κρακ» ακούστηκε και όλα είχαν τελειώσει.

Άνοιξε η πόρτα απότομα. Μια κοπέλα -άγνωστη- μπήκε φουριόζα στο άδειο δωμάτιο. Στάθηκε μπροστά της, την κοίταξε με επιμονή, ύστερα έσκυψε και χάιδεψε στοργικά το τραυματισμένο άκρο. «Γιώργο, έλα να δεις!», φώναξε. «Άφησαν μια σπασμένη καρέκλα. Με μια επιδιόρθωση κι ένα βάψιμο θα γίνει κούκλα. Θα τη βάλουμε δίπλα στον μπουφέ, στο παράθυρο που βλέπει στον μεγάλο δρόμο.»

Φυσικό τοπίο | Του Νικόλα Περικάρη

Η Ζωρζέτ λιώνει υπό το φως των δρόμων. Δεν είναι κανένα μίζερο πλάσμα που παραπονιέται με το παραμικρό• ούτε έχει πραγματικούς λόγους να γκρινιάζει. Βγάζει το σκύλο βόλτα, νωρίς το πρωί. Η νύστα της χτυπάει το κούτελο. Μόλις απομακρύνεται απ' την πόρτα, βρίσκει φύλλα παρατημένα από τον άνεμο στα πόδια της. Ύστερα, κοιτάζει μήπως της συμβαίνει το ίδιο και στα χέρια. Μήπως ο αέρας έχει παρατήσει εκεί στο μπράτσο της, πρασινάδες, τσόφλια, κουκουνάρια ή άλλα κουραφέξαλα.

Το σκυλί την τραβάει προς το χώμα, σα να είναι γουρούνι. Μα η Ζωρζέτ πιάνει κουβέντα με ένα φορτηγό, με τον ταχυδρόμο, με ένα περαστικό.

«Πώς πάει φορτηγό;» Το φορτηγό μουγκρίζει.

«Τι νέα ταχυδρόμε;»

«Έκλεισε το κοινοβούλιο στη Μεγάλη Βρετανία»

«Πού ζεις, ταχυδρόμε; Πού αναπνέεις;».

Στον κάθετο δρόμο, λίγο μακρύτερα από τα πεύκα του γείτονα, ένα ταλαίπωρο παιδί κουβαλάει μια κορνίζα στην πλάτη. Βλέπει τη Ζωρζέτ που είναι όμορφη σαν φυσικό τοπίο και συγκλονίζεται.

«Θέλω να σου χαρίσω την κορνίζα», της λέει. «Θέλω να σε πλαισιώσω».

Έτσι, η νεαρή γυναίκα βρίσκεται, εντελώς αναπάντεχα, στο επίκεντρο ενός καμβά της υπαίθρου, στεφανωμένη σχεδόν με ένα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο.

«Ακριβώς όπως σου ταιριάζει», μονολογεί το παιδί με την κορνίζα.

«Γουφ», ματώνει ο λευκός σκύλος.

Από τα πόδια της Ζωρζέτ υποχωρούν τα φύλλα, η όσφαλτος και τα συνώνυμα αυτών. Στα χέρια, οι ρίζες θεριεύουν. Τώρα η νεαρή δεν έχει παλάμες να σφίξει, δεν έχει καρπούς να «σπάσει» γύρω από το βλέμμα του αγοριού. Της μένει μόνο ένα πλαισιό για να εντάξει τον εαυτό της σε αυτό. Για τη σημερινή ημέρα θα λέει «ευχαριστώ» μόνο με το βλέμμα. Δυστυχώς, δεν υπάρχουν μάρτυρες να καταγράψουν τη δοκιμασία της. Ο Ταχυδρόμος έχει προχωρήσει στα πιο διπλανά σπίτια, το φορτηγό έχει μουγκρίσει. Ο σκύλος. Μόνο ο σκύλος μένει για να πει πως κάποτε υπήρξαν οι δύο τους εκεί. Σ' ένα επιφανειακό πρωινό, που όμως αποδείχθηκε βαθύ όσο το πηγάδι των παιδικών χρόνων. Κοπέλα και ζώο πέφτουν μέσα στην τρύπα. Ξανά και ξανά.

Δασκάλα χορού | Του Ευριπίδη Μακρή

Περπατούσε μόνη. Περπατούσε μόνη και την ακολουθούσα. Ο ρυθμός της ήταν σταθερός, τα βήματά της όμως, όχι. Ένα πλαστικό μπουκάλι νερού μισοάδειο, αλλά πρώτα γεμισμένο με λευκό κρασί. Το κεφάλι της το είχε σκυφτό, κοιτούσε με αδιαφορία πού και πού τα εσωτερικά των σπιτιών ή κάποια βιτρίνα. Κοιτάχτηκε καλά σε μια βιτρίνα, που ήταν άδεια• άδεια όπως ό,τι αντίκριζε στο καθρέφτισμα. Συνέχισα ελάχιστα μέτρα να περπατώ, ακολουθώντας τη δική της Μεγάλη Παρασκευή Σεπτέμβρη μήνα. Ήταν μεθυσμένη; Μάλλον. Ποια ήταν; Δεν ξέρω, ίσως ήταν δασκάλα χορού. Έτσι θα απαντούσα. Φορούσε ένα καναρινί λινό σακάκι, μαύρη μπλούζα, μαύρη βαμβακερή φούστα λίγο πάνω από το γόνατο, μαύρο κολάν, μαύρες κάλτσες και μαύρα παπούτσια διδασκαλίας. Γκρίζα τα μαλλιά της που έφθιναν, πιασμένα σε χαμηλό περιποιημένο κότσο και με στολισμένα τσιμπιδάκια πιασμένο. Την πρώτη φορά που την προσπέρασα, το χαμόγελο που της έστειλα δεν επέστρεψε ποτέ, παρά μόνο έμεινε να δαγκώνει σφιχτά στα δόντια της μια λύπη. Το πρόσωπό της ήταν σχεδόν σκληρό. Είχε τη σκληρότητα του βεβαιωμένου γεγονότος που σε κάνει ικανό για τα πάντα. Συνέχισαμε κι άλλο, τώρα εκείνη μπροστά κι εγώ από πίσω, γιατί κοντοστάθηκα να επεκτείνει ο Άρης τη συλλογή του από οσμές. Εκείνη τη φορά όμως, δεν ήταν η φυσική τάξη των πραγμάτων που συνεχίστηκε. Η δασκάλα χορού στάθηκε με πόδια παράλληλα σε απόλυτη ακρίβεια και το πρόσωπο το έστρεψε στο πέρα των μεγάλων δρόμων. Βούρκωσε. Συνέχισε τον δρόμο της στους μεγάλους δρόμους των ανθρώπων ή τον συνοικιακό που περπατούσε; Δεν ξέρω. Τριάντα μέτρα μετά, θα συναντούσε μια κοπέλα που περίμενε το λεωφορείο. Η κοπέλα νέα, όμορφη και ευωδιαστή, τι θα θυμίσει στη δασκάλα χορού; Ξέρω πως ό,τι σε θυμίζει, έστω τυχαία, στιγμιαία, συμπτωματικά σε ορθώνει μέσα μου ολόκληρη. Τι να ορθώνεται μέσα στη δασκάλα χορού σήμερα; Βράδυ Σεπτέμβρη που ξεκίνησαν τα σχολεία, τι ορθώνεται μέσα σου ολόκληρο;

Μη αναστρέψιμη αντιστροφή | Του Αντώνη Τσόκου

Αγαπητέ Λούις,

σου γράφω αυτό το γράμμα που άλλο σκοπό δεν έχει παρά την εξιστόρηση μιας παράξενης ιστορίας. Όπως γνωρίζεις, τα τελευταία καλοκαίρια παραθερίζω στην εξοχική κατοικία που κληρονόμησα από τον θείο Νικηφόρο. Τον αδερφό του πατέρα μου. Ο θείος, όσο κι αν προσπάθησε, δικά του παιδιά δεν απόκτησε. Ομολογώ πως στάθηκα αρκετά τυχερός αφού ο πατέρας μου σπατάλησε την περιουσία μας σε ακριβά υφάσματα και μεταξωτές γυναίκες.

Οι νύχτες στην εξοχή είναι κοφτές κι απότομες. Οι παρέες λιγοστές. Οι περισσότεροι φίλοι του θείου έχουν διασκορπιστεί σε κοιμητήρια της αρεσκείας τους. Τα σπίτια παραμένουν κλειστά. Οι κληρονόμοι δεν δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ο τόπος έχει απολέσει την παλιά του αίγλη.

Μοναδικός σύντροφος στο νεκρικό αυτό θέρετρο είναι ο γιατρός Ηλιάδης. Ο τελευταίος εν ζωή φίλος του θείου. Με τον γιατρό μοιραζόμαστε το άσβεστο πάθος των λέξεων. Η σχέση του μαζί τους είναι σχεδόν ερωτική. Τις χαιδεύει με τα χείλη. Δεν τις χρησιμοποιεί σαν εργαλεία επικοινωνίας αλλά σαν ερωτικές συντρόφους.

Οι επισκέψεις του γιατρού γίνονται σε καθημερινή βάση. Πάντα μετά τη δύση του ηλίου. Η έλλειψη φυσικού φωτισμού κάνει το σώμα διαυγές. Φαίνονται ευκρινώς τα σκουλήκια που τρώνε τα σωθικά μας. Έτσι ισχυρίζεται. Το δικό μου σκουλήκι βρίσκεται εγκατεστημένο στην καρδιά. Τη μαδά σαν μαργαρίτα.

Στις αρχές του μήνα προστέθηκε στη συντροφιά μας ο Έρικ. Συνταξιούχος ταχυδρόμος. Γεννημένος στην Ολλανδία. Μεγαλωμένος στον τόπο μας από Ελληνίδα μητέρα και Ολλανδό πατέρα. Ο Έρικ υπηρέτησε στα Ελληνικά ταχυδρομεία κατά την περίοδο εκείνη όπου οι άνθρωποι συνέτασσαν επιστολές. Κάθε είδους. Φιλικές, επαγγελματικές, ερωτικές. Την εποχή εκείνη, οι δερμάτινες τσάντες των ταχυδρόμων φούσκωναν από αφηγήματα του ενός αναγνώστη. Ο Έρικ υπήρξε ένας ακούραστος αχθοφόρος λέξεων.

Ο γραμματοκομιστής – έτσι άρεσε στον γιατρό να τον προσφωνεί - αποδείχτηκε ανεξάντλητη πηγή ιστοριών. Με διαβατήριο την αφηγηματική δεινότητά του πέρασε τα σφιχτά σύνορα της παρέας μας. Η πλειονότητα των ιστοριών του είχαν αφετηρία ή τερματισμό τα ταχυδρομικά κιβώτια. Ο ποιητικός του λόγος αρχικά μας εντυπωσίασε. Αργότερα μας προβλημάτισε. Στο τέλος, μας έβαλε σε υποψίες.

Μετά από αρκετή σκέψη, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι ο λυρισμός στην ομιλία του ήταν ένα λεκτικό τρικ που σκοπό είχε την αποφυγή από μέρους του της εκφοράς λέξεων που περιείχαν τα σύμφωνα φι και θήτα.

Την πιο προσφιλή λέξη του καλοκαιριού δεν την ακούσαμε ποτέ από εκείνον. Η θάλασσα έβγαινε από τα χείλη του ως «υγρή γαλάζια έκταση». Ο φάκελος, ως «χάρτινο περίβλημα επιστολών». Θα μπορούσα να παραθέσω κι άλλα παραδείγματα αλλά φοβάμαι ότι θα σε κουράσω.

Τόσο ο γιατρός όσο κι εγώ υποθέσαμε πως πίσω απ' αυτό το τρικ κρυβόταν ένα σύνηθες πρόβλημα άρθρωσης. Ο τρόπος με τον οποίο ο ταχυδρόμος προσπαθούσε να κρύψει το πρόβλημα στην ομιλία του μας προκάλεσε αμέριστη συγκίνηση και σεβασμό. Προχωρώντας μάλιστα σε μια κίνηση αλληλεγγύης, καταργήσαμε κι εμείς από το λεξιλόγιό μας τα δύο ύπουλα σύμφωνα. Στην αρχή δυσκολευτήκαμε. Γρήγορα όμως η διαδικασία άρχισε να μας εξάπτει το ενδιαφέρον. Οι συζητήσεις μας είχαν εξελιχτεί σ' ένα άτυπο παιχνίδι λέξεων. Το πρόβλημα του Έρικ είχε δώσει χρώμα στην καθημερινότητά μας.

Τα χρώματα βέβαια γρήγορα ξεθωριάζουν. Το δικό μας έχασε τη λάμψη του ανήμερα των γενεθλίων μου. Βρισκόμασταν στον «Μερακλή». Το μοναδικό ουζερί που άντεξε στον χρόνο. Ο ταχυδρόμος κατέβαζε το τρίτο καραφάκι. Ο γιατρός Ηλιάδης εξιστορούσε μια ιστορία από τον στρατό προσπερνώντας μαεστρικά τον σκόπελο του θαλαμοφύλακα, μετονομάζοντας τον σε «ξυπνητήρι του στρατεύματος».

Εν μέσω χαλαρής διάθεσης και ελαφριάς μέθης, δεν προσέξαμε το νεαρό κορίτσι που πλησίασε στο τραπέζι μας. Μια κοπέλα με ροδαλό πρόσωπο και μάτια όμοια με αυτά του ταχυδρόμου.

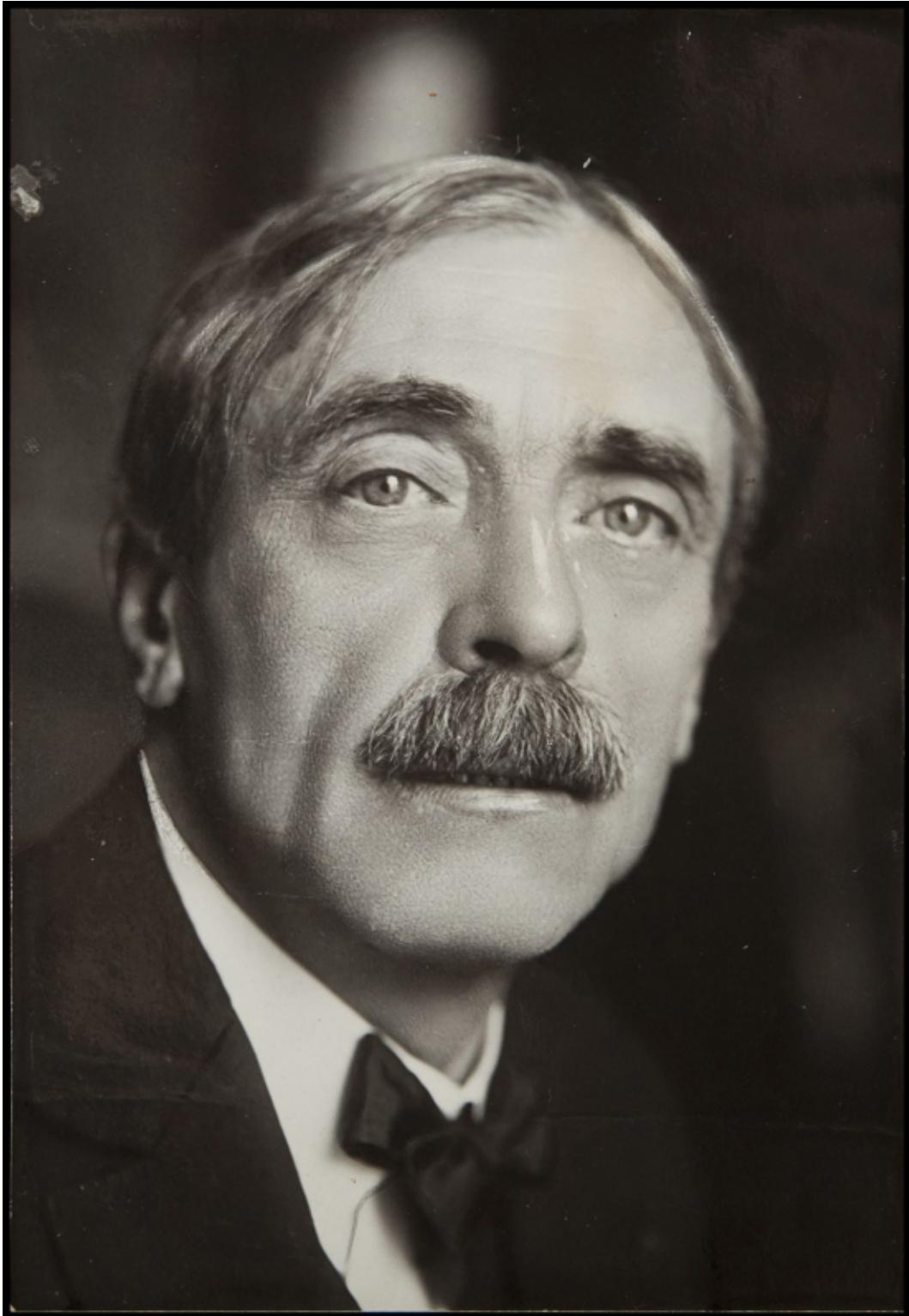
Να σας συστήσω την κόρη μου, είπε με ενθουσιασμό ο Έρικ όταν αντιλήφθηκε την παρουσία της. Κι απευθυνόμενος σε εκείνη συμπλήρωσε: Θανή, αυτοί είναι οι θίλοι μου για τους οποίους...

Επικράτησε παγωμάρα. Η κόρη του ταχυδρόμου μάς χαιρέτησε και αποχώρησε ευγενικά. Εκείνος έμεινε για ώρα σιωπηλός. Όταν η σιωπή έφτασε στο απροχώρητο, ο γιατρός ξερόβηξε και απευθυνόμενος στον ταχυδρόμο με ύφος αυστηρά επαγγελματικό, είπε: Μη αναστρέψιμη αντιστροφή. Η πιο σπάνια διαταραχή του λόγου, κατά την οποία ο ασθενής αντιστρέφει δύο άφωνα σύμφωνα. Εσάς σας χτύπησε στο Φι και στο Θήτα. Την συγκεκριμένη νόσο εμφανίζουν, αποκλειστικά, άνθρωποι με υψηλό δείκτη νοημοσύνης. Αγαπητέ, η φύση σας χάρισε ένα παράσημο το οποίο εσείς αντί να το επιδεικνύετε, το κρύβετε επιμελώς. Η ταπεινότητά σας είναι άξια πολλών επαίνων.

Από εκείνο το βράδυ ο ταχυδρόμος απελευθερώθηκε. Μαζί μ' αυτόν κι οι λέξεις που κατάπινε από ντροπή όλο το καλοκαίρι. Δεν θέλησα να μάθω αν η διάγνωση του γιατρού ήταν αληθινή ή όχι. Την ίδια στάση κράτησε και ο ίδιος ο «ασθενής».

Αυτή έμειλε να είναι η πρώτη και τελευταία διάγνωση του γιατρού Ηλιάδη για τον συμπαθή μας φίλο. Μία εβδομάδα μετά την επιστροφή του στην πόλη ο ταχυδρόμος υπέστη καρδιακή προσβολή. Πέθανε στον ύπνο του. Λίγο πριν το ξημέρωμα. Ήταν τόσο σεμνός που ο θάνατος δεν μπόρεσε να τον κοιτάξει στα μάτια.

Με φιλικούς χαιρετισμούς,
Φ. Θ.

Πωλ Βαλερύ – Αποσπάσματα

Επιλογή – Μετάφραση: Νίκος Ηλιάδης

Δεν θα με διάβαζες αν δεν με είχες ήδη καταλάβει.

*

Τα πιο βαθιά ερωτήματα του κόσμου:

- Πώς δεν το σκέφτηκες;
- Κι εσύ, πώς το σκέφτηκες;

*

Ο πόλεμος, μια σφαγή ανθρώπων που δεν γνωρίζονται μεταξύ τους, προς όφελος ανθρώπων που γνωρίζονται αλλά δεν σφάζονται μεταξύ τους.

*

Το ποιόν του ψεύτη, η μνήμη... Η κακή μνήμη φτιάχνει ψεύτες. Η καλή τους βοηθά.

*

Είμαστε φτιαγμένοι να αγνοούμε ότι δεν είμαστε ελεύθεροι.

*

Ένας άνθρωπος είχε το λαχνό 60015 της λοταρίας. Βγήκε το 60016. Αυτός ο άνθρωπος πίστεψε πως ήταν κοντά στο να κερδίσει. Όλοι σε κάθε ευκαιρία σκέπτονται το ίδιο. Παραλίγο να πέσω, παραλίγο να πεθάνω, παραλίγο να γίνω πλούσιος. Η ιστορία είναι γεμάτη από αυτούς τους συλλογισμούς. Αυτές οι εγγύτητες είναι φανταστικές. Βαθμοί δεν υπάρχουν παρά στο ΑΝ...

*

Η πράξη είναι μια σύντομη τρέλα.

*

Αρμόδιος είναι ο άνθρωπος που αυταπατάται σύμφωνα με τους κανόνες.

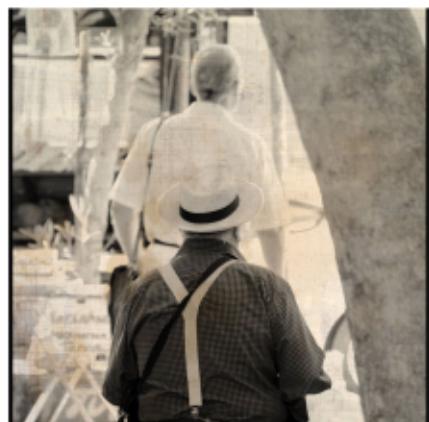
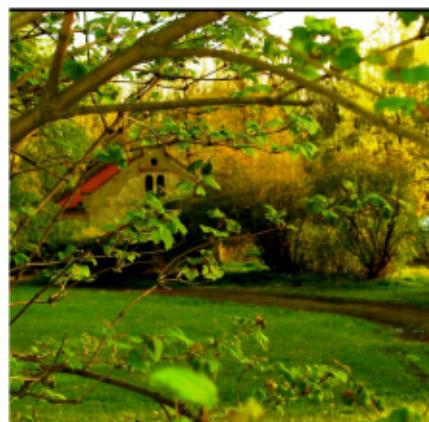
*

Ο εγκέφαλος των ποιητών είναι ένας θαλάσσιος πυθμένας όπου αναπαύονται κάλλιστα κοχυλιών.

*

Ξέρεις καλά πως ήσουν ανάμεσα στο θάνατο και σε μένα. Άλλα, αλλοίμονο, φαίνεται πως ήμουν ανάμεσα στη ζωή και σε σένα.

© Γεωργία Τσόκου

M o v ó k λ
αναγνώσεις